…АЛЫЕ ТҮРГӨӨР ШАХАН ТАРГАЛУУЛХА ГЭЭШЭ …ЯХА ЕХЭЭР АБАХА ТЭМСЭЛЭЙ ГОЛЫНЬ БОЛОНО

К. Л. БАРЬЯДАЕВ, БурАССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ

…ублика дотор мяха абаха хэ- …хэн гэагдэлдэ ороод байна. …удала хэрэгтэ олон дутагдал- …алдуу эндүү үзэгдэнэ.

…нэй уршагhаа мяха абаха, …е гүрэндэ худалдаха түсэб …нгалтагүйгөөр дүүргэгдэнэ. …, совхозуудай гүрэндэ мяха …ха, тушааха жэлэйнгээ тү- …ил 33 процент дүүргээд …ха юм.

… абалга, тэрэниие гүрэндэ …лгаар илангаяа Түнхэнэй, …Шэбэрэй, Улаан-Үдын үйлэд- … управленинүүдэй ажахынууд …э ябана.

…он управленинүүдэй, колхоз … совхозуудай хүтэлбэрилэг- …зүгhөө энэ хэрэгтэ харюусал- …өр хандаха баримтанууд али …шарна. Иимэл шалтагаан дээ- …Хяагтын управлениин «Друж- …лхозой байгша ондо гүрэндэ …ан эбэртэ бодо малайнь 64 … тамир муутай, туранхай байшоо. Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управлениин ажахынуудай тушааhан эбэртэ бодо малай дунда зэргын шэгнүүр 175 килограмм болоhон, тушаагдаhан бүхы малайнь 43 процент туранхай байhан байна.

Муу талань үшөө юун бэ гэхэдэ, юлохон колхоз, совхозууд мяха абалгаяа дээшэлүүлжэ, гүрэнэй түсэб дүүргэхэ гэжэ саг үргэлжэ оролдоногүй. Бурүу, хашарагуудые, хонидые шахан таргалуулхын тула гугаа ехэ сагаа алдана. Жэлтэй болоhон бурүунууд тон бага татана, түлгэнүүд миил 25—28 килограмм болоно. Энэ уршагhаа боложо ажахынууд нилээд олон эрэ бурүу, түлгэнүүдээ дахин үбэлжүүлжэ, хабар болотор нилээд тэжээл гаргашалбашье, тамирыень бүри муудхаадаг байна. Иимэ тамиртай болоhон малнуудые хабартаа суглуулжа, бэлшээн таргалуулха тусхай гүүртэ, отарануудые эмхидхэдэг байха юм. Зунай хүхэ ногооной үедэ, намарай хахад болотор тэдэ мал бэлшээгдэжэ, үбэлдөө гээhэн шэгнүүрээ арай гэжэ хүсөөдэг, тамиржадаг байна. hүүлээрнь тэдэ мал гүрэндэ тушаагдана.

Мүнөө үедэ малые иигэжэ таргалуулха гээшэмнай ехэ гээгдэнги ябадал болоно, хүгжэнги мал ажахытай байха хэрэгтэ hаад ушаруулна. Эсэсэй эсэстэ энэмнай мяха абалгые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ тойбо татана бшуу. Нэгэдэхеэр, колхоз, совхозууд малаа зунай ногоон дээрэ түлжүүлхэбди гэжэ бодоод лэ үбhэ тэжээл бага бэлдэдэг, тэрэнээ олон гүүртэ, отарануудаар сасадаг байха юм. Тиигэжэ мал хүсэдөөр эдеэлүүлэгдэнгүй, арай голтойхон ондо ороно гээшэ.

Хоёрдохёор, республикын олохон ажахынуудта үбэлдөө малай шэгнүүр нэмэнгүй байжа, ажахынуудые ехэхэн хохидолдо оруулна, мяха абаха түсэб дүүргэхэ хэрэгтэ hаад хүргэнэ. Тиигэжэ хайран саг миин алдагдана. Тиин мяха ехээр абахын тула малаа түргэн олошоруулжа, зунай саг хүлеэнгүй малаа түлжүүлхэ эрилтэ табигдана ха юм.

Гурбадахяар, малые ходо дутуу эдеэлүүлжэ байхада, тэрээндэ гаргашалагдаhан тэжээл өөрыгөө харюулжа шаданагүй бшуу. Мал ажал дээрэ хараад үзэхэдэ, малые дутуу эдеэлүүлхэдэл айхабтар ехэ гарзатай байhаниинь мэдээжэ. Энэ ушарта малай үхэхэ, шэгнүүрээ алдахаhаа гадна, продукци абахын тула айхабтар ехэ тэжээл үлүү гаргашалагдана ха юм. Жэшээнь, 1962 ондо Суулгын совхоз эбэртэ бодо малай шэгнүүрые 1 центнерээр нэмээхын тула 1834 тэжээлэй единицэ гаргашалаа hэн. Теэд түрүүшүүлэй дүй дүршэл дээрэhээ харахада, эды шэнээн тэжээл гаргашалхадаа бодо малай шэгнүүрые 2—2,5 центнерhээ үлүүгээр нэмээжэ болохо байна.

Мяха абалгада иигэжэ тэжээл үлүүсэ ехээр гаргашалхада, тэрэнэй өөрынь үнэ сэн дээшэлнэ. Жэшээнь, олохон совхозуудта 1962 ондо малай шэгнүүрэй 1 центнер нэмэлтын үнэ сэн 100—110 түхэриг болоо hэн.

Мяха абалгаар парти, правительствын табиhан зорилгонуудые урдынхяараа ажаллажа туйлахамнай бэрхэтэй гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй. «75—16» гэhэн дайшалхы шата дабахын тула адуу малаа гансахан зунай сагта бэлшээн таргалуулха бэшэ, харин мяха ехээр абаха ондоо арга олохо ёhотойбди.

Ямар тиимэ ондоо арга бииб? Нэн түрүүн малые түргэн зуура түлжүүлхэ хэрэг болоно. Энэ ушарта сагаа арьбалха, олон мал тушаажа, малай hүрэгтэ эхэ малай тоо олошоруулжа, үнеэн бүриhөө тугал, хонин бүриhөө хурьга абажа hурагдаха бшуу. Малай үшөө түрөөдүй байхаhаа хойшо мяха абалгаяа дээшэлүүлхэ тушаа бодомжолхо шухала. Тугалай, хурьганай түрэхэлөөр лэ, тэдэниие тусхай шэглэлтэй фермэ, гүүртэнүүдтэ хубаарилжа, ямар хэрэгтэ зорюулжа түлжүүлэгдэхэ байhаниинь тодорхойлогдохо ушартай.

Энэ ушарта залуу мал зүндөө орхигдохогүй болоно. Юуб гэхэдэ, олон ушарта ажахынууд гүрэндөө дайралдаhан лэ малаа тушаажархидаг гээшэ. Зарим колхоз, совхозууд гүрэндөө голодоhондо гараhан мал тушаадаг заншалтай. Тиимэhээ зарим ажахын хүтэлбэрилэгшэд уридшалан хараалжа малаа түлжүүлхын орондо малай голодоhондо гарахые хүлеэгээд hуудаг муу заншалтай. Эдлүүриин газарай 100 гектар бүридэ тиимэшье олон малтай бэшэ аад, иимэрхүү хүтэлбэрилэгшэд үбhэ тэжээл бэлэдхэхэ арга боломжонуудаа хүсэдөөр хэрэглэнгүй байжа, ямаршье хүндэтэ шалтагаангүйгөөр малаа, илангаяа эхэ малаа хороодог байна. Иимэ ябадалые зүбшөөхөөр бэшэ.

Залуу малые ямар зорилготойгоор түлжүүлхэ байhанаа уридшалан хараалха гээшэ имагтал тэдэниие түргэн зуура томо болгохо гэhэн удхатай. Малые түргэн зуура түлжүүлхэ гээшэ эгээн лэ богони болзордо малай шэгнүүрые эгээн лэ ехээр нэмээхэ гэhэн ушартай. Тодорхойлбол, 10—12 hаратай эрэ, эмэ бурүунүүдые 300 килограммда, 9—11 hаратай эрэ, эмэ түлгэнүүдые 35—40 килограммда хүргэхэ эрилтэ табигдана.

Республикын колхоз, совхозуудай түрүү тугалшад, малшадай дүй дүршэл энээниие бэелүүлжэ боломоор байhые гэршэлнэ. Тугалнуудые түргэн зуура түлжүүлхэ талаар замай залуурша гэжэ алдаршаhан Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозой тугалшан нүхэр Литвинцева, хүдөө ажахын институтай hуралсалай ажахын тугалшан нүхэр Бронникова болон бусад олон жэлэй туршада тугалнуудаа 10—12 hаратайдань 300, мүн дээшэшье килограммтай болгожо шадана. 3 центнер шэгнүүртэй бурүун ямар аша үрэтэй гээшэб? Энэмнай эгээн лэ хямда сэнтэй мяхан ха юм. 3 центнертэй эмэ бурүун хадаа хойшодоо щэмэ ехэтэй үнеэн болохо байна бшуу. Тиимэ эмэ бурүүе хахад жэл болоод лэ гэхэ гү, али 18 hаратайдань 350 килограммhаа бага бэшэ шэгнүүртэй болгожо, ороондо оруулха арга олгогдоно.

Хониной мяха түргэн болзорто ехээр абажа болохо арга боломжонуудай бии байhые республикын суута хонишон, СССР-эй Верховно Соведэй депутат Цынгэ Буянтуевай хүдэлмэриин дүй дүршэл элишэлэн харуулна. Энэ хонишоной бригадада хурьгадые түрэhэн жэлдэнь гэхэ гү, али 9—11 hаратайдань 38—40 килограммтай болгожо, гүрэндэ тэдэнэр хэдэн жэлэй туршада тушаажа байна ха юм. Залуу малые түргэн зуура түлжүүлхэ хэрэгэй али тухай аша үрэтэй байhыень иимэ тоо баримтанууд дээрэhээ харуулая. Хэрбээ байгша ондо нүхэр Буянтуевай дүй дүршэлөөр 250 мянган эрэ түлгэнүүдые түлжүүлжэ шадабал, 7500—8750 тонно хонин гүрэндэ тушаагдаха байна бшуу. Хэрбээ тугалшад нүхэд Бронникова, Литвинцева гэгшэдэй дүй дүршэлөөр ядахын сагта 50 мянган энэ жэлэй эрэ тугалнуудые түлжүүлжэ шадабал, республикамнай 15 мянган тонно мяха нэмэжэ абаха байгаа. Тиигэжэ гансал залуу малаа түргэн зуура түлжүүлhэнэй ашаар байгша ондо 22,5—25,7 мянган тонно мяхан абтаха байгаа (энэмнай 1963 ондо гүрэндэ мяха худалдаха түсэбэй хахадhаа ехэнхинь болоно).

Зүгөөр энээниие хэрэглэжэ шадаагүйбди. Залуу малые түргэн зуура түлжүүлдэг түрүүшүүлэй арга дүршэл республикын колхоз, совхозуудта үргэнөөр дэлгэрээгүй байшоо. Үйлэдбэриин олохон управленинүүд, тэндэхи хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэд, хүдөөгэй үйлэдбэриин партийна комитедүүд, мүн тэрэшэлэн Хүдөө ажахын продуктнуудые абаха, бэлэдхэхэ министерство түрүүшүүлэй дүй дүршэлые бүгэдын шадабари болгожо шадаагүй.

Тиимэhээ **гүрэндэ мяха худалдаха түсэбэй дүүргэлтэ айхабтар бэрхэтэй болонхой. Энэ байдалые заhахын тула тон яаралтай, аша үрэтэй хэмжээнүүдые абаха хэрэгтэй.** Ямар тиимэ хэмжээнүүдые абажа боломоор байнаб, ямар арга боломжонууд маанадта бии гээшэб? **КПСС-эй областной комитедэй бюро, республикын Министрнүүдэй Совет эдэ арга боломжонуудые анхаралдаа абажа, нэгэдэхеэр, гахайнуудые түргэн болзорто олоор шахан таргалуулха, хоёрдохёор, бурүу, хашарагуудые олоорнь түргэн зуура шахан, бэлшээн таргалуулха гэжэ шиидхэhэн байна.** hаяхан КПСС-эй обкомой бюро болон республикын Министрнүүдэй Совет Хяагтын совхозой гахайшадай жэшээгээр республикын колхоз, совхозуудта гахайнуудые, эбэртэ бодо малые олоор шахан таргалуулгада табиха шиидхэбэри абаа.

Гахайнуудые олоор шахалганда табиха гэhэн Хяагтын совхозой ажалшадай эдэбхи үүсхэлэй угаа hайн байhыень тэмдэглэжэ, **партиин обкомой бюро, республикын Министрнүүдэй Совет тэрэниие дэмжэжэ, байгша оной сентябрь—декабрь hаранuудта адагынь 60 мянган гахай шахан таргалуулжа, гүрэндэ худалдаха даабари үйлэдбэриин упрвленинүүдтэ хүргэhэн байна.**

Энэ хэмжээ ябуулгануудые амжалтатайгаар бэелүүлхын тула үйлэдбэриин управленинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд эмхидхэлэй хүдэлмэри тодорхойгоор, аша үрэтэйгөөр ябуулха, колхоз, совхозуудай малшад үсэд шангаар ажаллаха болоно.

Гахай шахан таргалуулхадаа ямар юумэнүүдтэ гол анхаралаа хандуулха хэрэгтэйб? **Эхэ гахайнуудhаа, нэгэ удаа түрүүлэгдэхээр илгагдаhан залуу эмэ гахайнуудhаа, эхэеэ хүхэжэ байhан поршоонхонуудhаа, азарга гахайнуудhаа бэшэниинь бүхыдөө түргэн зуура шахан таргалуулгада табигдаха ушартай.** Тиихэдээ шахамалнуудай бүлэгүүдые зүбөөр эмхидхэхэ шухала. Бүлэгүүдтэ дан олон гахай байлгахада муу. Эгээн зохид бүлэгтэнь 75—100 гахай шахагдаха гэхэ гү, али нэгэ гахайшан хоёр-гурбан бүлэгүүдые харуулhалхаар эмхидхэхэ болоно. Бүлэг бүхэндэнь гахайнууд ехэ багаараа адлирхуу байха зэргэтэй. Эмэ гахайнуудые шахажа хүсэлдүүлхэhээн hара-hара хахад урид тэдэнээ ороондо оруулха эрилтэ табигдана. Энэ ушарта залуу эмэ гахайнууд номгон байжа, hайнаар таргалдаг гэжэ дүй дүршэл харуулна.

Гахай шахан таргалуулха хэрэгнэн түрүүн гахайшадhаа, тэдэнэй шадабари дүршэлhөө дулдыдадаг байhыень хараадаа абажа, тиимэ бүлэгүүдтэ эгээн лэ hайн гахайшадые томилхо хэрэгтэй. Тэдэниие ажалайнь аша үрын зэргээр материальна талаар урмашуулха, түрүүшүүлэй дүй дүршэлдэ hургаха, тэдэнэрэй эрилтэнүүдтэ анхаралтайгаар хандаха, социалис мүрысөө хоорондонь үргэнөөр дэлгэрүүлхэ, габьяата ажалда зоригжуулха шухала.

Түргэн зуура шахагдажа байhан гахайнуудые зоотехническэ зүб нормоор эдеэлүүлхэ хэрэгтэй. Нэн түрүүн шахамалнуудай тэжээлдэ белок хүсэдөөр байха ёhотой. Жэшээнь, 100 тэжээлэй единицын хэмжээнэй эдеэгээр гахайн шэгнүүр 20—22 килограмм нэмэhэн байгаал hаа, тэжээлэй рацион хүсэд hайн гэжэ сэгнэгдэхэ болоно. Хэрбээ тэжээлэй рациондо белок бага байбал, эды шэнээн тэжээл гаргашалхада гахайн шэгнүүр миил 8,4 — 10 килограммаар нэмэхэ бшуу. Энэ эрилтые баримталан, шахамалнуудай бүлэг бүхэниие харалсажа, тус тустань тэжээлэй рацион зохёогдохо зэргэтэй. Тиихэдээ протеин, витамин, минеральна болон бусад бодосууд зүбөөр зохилдуулагдаха ушартай.

(Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта)

БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

40-дэхи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 210 (10271) | 1963 оной сентябриин 5, четверг | Сэн 2 мүнгэн

ТҮРҮҮШЫН МИЛЛИОН ОРУУЛАГДАБА

ТАРЯА ТУШААЛГЫЕ УЛАМ ТҮРГЭДХЭЕ!

…рэндөө таряа тушаахадаа …шан өөрынгөө ажалай дүн …ха, гүрэнэйнгөө үмэнэхи …аа дүүргэхэ гэhэн хүндэтэ …эеэ тэмдэглэнэ. Таряа ху…тын үедэ түрэл гүрэн тухай… бүхы ажалшадай оролдолго …шалга илангаяа ехэ боло…

…рэндөө Буряад оронноймнай… тараан орожо эхилбэ. Үдэр… үдэртэ баяртай мэдээнүүд …э. Мухар-шэбэрэйхидэй үүс… бүхы республика дотороо …рээ. Тэдэнэй жэшээгээр ма… колхоз, совхозууд ехэ ехэ …ануудые абаад, Эхэ орондоо …миллион пүүд таряа тушаа… гэжэ hүртэйгөөр тэмсэжэ …а.

…хин-Булагай таряашад бул… жэшээ харуулна. Тэдэнэр …агаа түргэн бушуу аргаар …ажа байна. Тэдэнэр эгээ түү… …эн Эхэ орондоо таряа тушаа… …ахалаа. Нютагаархинhаа Жда… …вай нэрэмжэтэ колхозой …шад гээгдэнэгүй. Тэ… …р мүнөө 72 мянган пүүд шэ… …сэ тушаагаад, түсэбhөө га… …р үшөө 36 мянган пүүд ху… …аха гэжэ тэмсэнэ.

…ыханай түлөө тэмсэл үргэ… …л байна. Хяагтын управле… …н XX партсъездын нэрэмжэ… колхоз жэлэй гурбан түсэб …хо таряа тушаагаад, үшөө …эй гурбан түсэб дүүргэхэ гэ… тэмсэнэ. Жэлэй зургаан тү… —ноёхоноорхин иимэл уя… …й.

Республикымнай колхоз, совхозууд сентябриин 1-нэй мэдээгээр нэгэ миллион пүүдhээ үлүү таряа гүрэндөө тушаагаад байна. Энэнь нёдондо жэлэйхидэ орходоо нилээд ехэ. Зэдын, Улаан-Үдын, Хяагтын, Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управленинүүдэй ажахынууд түрүүлжэ ябана.

Энэ жэлэй хуряалга дээрэ түрүү дүй дүршэл, арга боломжонууд үргэнөөр хэрэглэгдэнэ. Механизаторнуудай социалис мүрысөөн улам үргэдэнэ, хуряалгын замай залууршадай тоонь бүри олошорно. Республика дотороо Борьёогой совхозой комбайнер Кирилл Зайцев суурхана. Энэ хүн арбан үдэр соо 700 гектар таряа хуряагаа! Зэдын управлениин XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой комбайнер Леонид Вершинин түргэн аргаар ажаллана. Нарhатын совхозой механизаторнууд С. Пантелеев, Д. Цырендоржиев гэгшэд үдэр бүри 25—30 гектар таряа унагаана.

Хуряалга дээрэ hайн hайхан hургаал абахаар юумэн олон. Энэ хадаа хүдөөгэй партийна комитедүүдэй, партийна эхин организацинуудай, колхоз, совхозуудай мэргэжэлтэд болон хүтэлбэрилэгшэдэй ябуулжа байгаа шадамар бэрхэ эмхидхэлэй, соёл гэгээрэлэй хүдэлмэриин аша болоно. Мүн хэдэ хэдэн үйлэдбэриин управленинүүдэй хуряалга дээрээ бараг шалгалта барижа байhыень энэ харуулна.

Хуряалгын үедэ бүхы хүсэеэ, бүхы арга хэрэгсэлээ элсүүлхэ хэрэгтэй. Үдэр, часшье үнэтэй. Комбайн бүхэн, жатка бүхэн үнэтэй. Энэ мэдээжэ. Иигэжэ колхозникууд, совхозой хүдэлмэришэд, партийна болон совет органуудай, үйлэдбэриин управленинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд дабтахаhаа олоор дабтана. Теэд хэды дабтабашье, хэхэ юумэеэ хүсэд дүүргэнэгүй.

Баргажанай үйлэдбэриин управлениин ажахынууд хуряалгаяа муугаар хэнэ, гүрэндэ таряа тушаалгаяа удааруулна. Сентябриин 1-нэй мэдээгээр эдэнэр оройдоо 11 мянга 610 центнер таряа тушаагаа, теэд тэдэнэр 110 мянган центнер тушааха ёhотой ха юм! Эндэ таряагаа түргөөр хуряаха, гүрэндөө ороохо ехээр тушааха гэжэ оролдохогүйн саада тээ, таряагаа гээлтэгүйгөөр абаха гэжэ hанаагаа зобоногүй. Хүдөө ажахын продуктнуудые абаха, бэлэдхэхэ Министерствын эндэ шалгахадань, гектар бүхэндэ 3 центнер шахуу таряа поли дээрээ хэбтэжэ байhан байба.

Кабанскын үйлэдбэриин управлениин ажахынууд таряа тушаалгаяа мүн лэ hаатуулна. Кабанскаархин иигэжэ нобшоржо байhанаа сагааруулха hанаатайгаар элдэбын шалтагаан бэдэрнэ: тараан хүсэд эдеэшээгүй гэлсэнэ, баhа бороо хура гэдэргэ татаа гэнэ. Теэд алинииньшье зүб гэхэ аргагүй. Горох хуряаха үедэ баhал тиигэжэ хэлсэдэг байhан, тиигээд тэрэнь ажахынуудта ехэхэн хохидол асараа. Жэшээлхэдэ, Кабанскын совхоздо аяар 130 гектар горох узуур дээрээ хаташоод, хуряалга хэхэдэнь гектар бүхэндэ 4 центнер хүрэтэр гээлтэдэ ороо. Иимэ алдуу хэжэрхиhэн хадаа орооhо таряа хуряалгадаа энэ алдуугаа кабанскаархин дахин дабтахагүй аабза гэжэ hанагдахаар байгаа. Теэд тиимэ бэшэ байна. Хуряалгын техникэ бултадаа хүдэлнэгүй, тоог дээрэ бии байhан таряаниинь гүрэндэ тушаагданагүй.

Колхоз, совхозуудай поли дээрэ баал болгожо унагааhан тараан ехэ болоо. Тиигээд суглуулжа сохихо ябадал аргагүй гээгдэнэ. Баhа сэхэ комбайндахаар болошоhон тараан ехэ. Бүхы комбайнуудаа баал суглуулга, таряа хадалгада табиха, тоог дээрэ зааханшье ороохо байлгангүй гүрэндөө тушааха — иимэ хэрэг мүнөөдэрэй эгээл шухала зорилго болоно. Энэ жэлдэ колхоз, совхозууд нилээд хүнгэлэлтэдэ ороhон байна: таряа тушаадаг газарнуудта нойтон, холисотой гэхэ юумэгүй дууhан лэ абтана. Тиихэдээ таряа комбайн дороhоо сэхэ тушаажа болохо байна.

Таряа тушаалга хадаа партийна, хүдөө ажахын болон совет хүтэлбэрилэгшэдэй дайшалхы шалгалта мүн. Эндэ тэдэнэй эмхидхэлэйнь шадабари болон ушар ёhо мэдэхэ байhаниинь шалгарна. Колхозой түрүүлэгшэ, совхозой директор бүхэн таряа хуряалгые ёhотой hайнаар эмхидхэжэ, гүрэндөө ороохо тушааха уялгаяа болзорhоо урид дүүргэжэ, энэ шалгалтаа хүндэтэйгөөр бариха уялгатай.

Түрүүшын миллион пүүд гүрэндэ оробо. Таряа тушаалгын ябасые улам түргэдхэе!

…спубликын колхоз, совхозуудай гүрэндөө мал ажалай …уктнуудые худалдаха 9 hарын түсэбэй дүүргэлтэ тухай

1963 оной сентябриин 1-нэй мэдээн

(Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр)

Үйлэдбэриин управленинүүд, аймагууд	Мяхан	hүн	Үндэгэн	Ноохон
Баргажанай	61	83	112	89
Зэдын	57	76	102	87
Кабанскын	82	68	91	87
Хяагтын	53	71	106	87
Мухар-Шэбэрэй	45	67	98	84
Түнхэнэй	43	62	74	86
Улаан-Үдын	49	77	113	80
Хоринн	57	74	102	91
Баунтын	59	89	—	—
«Скотооткорм» трестын совхозууд:	48	—	—	—

СССР-эй Оборонын министрэй приказ

…3 оной сентябриин 3. № 203 Москва город

…най тогтоогдоhон болзор дүүргэhэн сэрэгшэдые …-эй зэбсэгтэ Хүсэнүүдhээ табиха, сэрэгэй бодото албанда ээлжээтэ ёhоор абаха тухай

…үгэдэ ниитын сэрэгэй уялганууд тухай хуулиин ёhоор …ри а б:

1. Сэрэгэй бодото албанай хууляар тогтоогдоhон болзо… дүүргэhэн солдат, матрос, сержант, старшинануудые …т Армиин, Далайн Сэрэгэй Флодой зэргэhээ, хилын ха… …й, дотоодын сэрэгүүдэй зэргэhээ табижа, запаста гар…

2. Тус приказай нэгэдэхи пунктда заагдаhанай ёhоор, сэ… …дэй табигдаhантай дашарамдуулан, 1944 ондо түрэhэн, …hаа хүнгэлэгдөөгүй, алба хэхэ болзороо хойшолуулаг… …гүй эрхэтэдые, мүн алба хэхэ наhанай аад, сасуутанайнь …гэй алба хэжэ байhан, албанhаа хойшолуулаг… …н болзороо хүсэhэн эрхэтэдые сэрэгэй бодото алба хэ… …ь Совет Армида, Далайн Сэрэгэй Флодто, хилын харуу… дотоодын сэрэгүүдтэ татаха.

3. Приказые бүхы рото, батарей, эскадрилида болон ко… …нууд дээрэ соносхохо.

СССР-эй Оборонын министр
Советскэ Союзай Маршал Р. МАЛИНОВСКИЙ.

Нүхэр Н. С. Хрущев Москва ерэбэ

КПСС-эй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев hамгантаяа Югославиhаа сентябриин 3-да Москва ерэбэ.

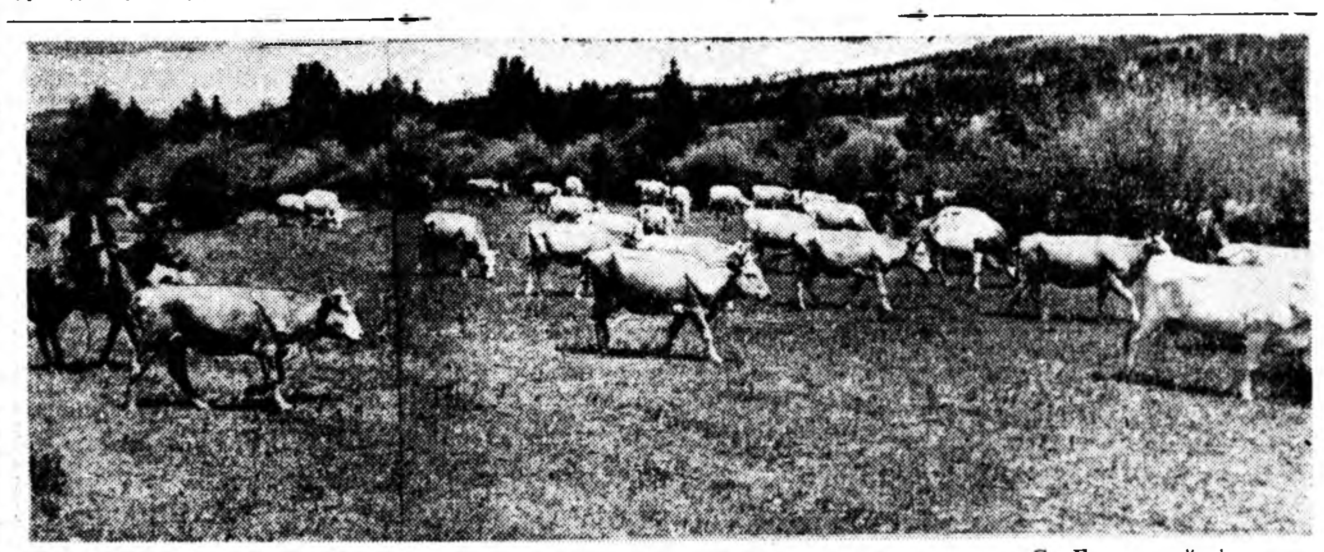
Югославиин коммунистнуудай Союзай генеральна секретарь, Югославиин Социалис Федеративна Республикын президент Иосип Броз Титын уряалаар нүхэр Н. С. Хрущев 14 хоногой туршада аха дүү, орондо амараа.

Н. С. Хрущевые үдэшэжэ ябаhан КПСС-эй ЦК-гай секретарь Ю. В. Андропов, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн, КПСС-эй Москвагай горкомой нэгэдэхи секретарь Н. Г. Егорычев, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн, КПСС-эй Ленинградай промышленна обкомой нэгэдэхи секретарь В. С. Толстиков мүн Москва ерэбэ.

Нүхэд Л. И. Брежнев, А. Н. Косыгин, О. В. Куусинен, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, П. Н. Демичев, В. И. Поляков, В. Н. Титов, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо Д. Ф. Устинов, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшонор П. Ф. Ломако, К. Н. Руднев, СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко, СССР-эй Оборонын министр Р. Я. Малиновский, КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи партийна комиссиин түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо З. Т. Сердюк, КПСС-эй МГК-гай секретарь Н. А. Кузнецов, КПСС-эй ЦК-гай аппарадай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд Внуковска аэродром дээрэ Н. С. Хрущевые угтаба.

Югославиин Социалис Федеративна Республикын хэрэгүүдээр СССР-тэ байдаг саг зуурын этигэмжэтэ Ф. Горски болон Югославиин посольствын дипломатическа хүдэлмэрилэгшэд утталсаhан байна.

(ТАСС).

СЭЛЭНГЫН АРАЛАЙ БЭЛШЭЭРИ ДЭЭРЭ.

С. Балдуевай фото.

СОВЕТСКЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЫН МЭДҮҮЛГЭ

ФРГ-гэй правительствын түлөөлэгшэд агаарта, замбуулин дайдада, уhан доро ядерна зэбсэг туршалгые хорихо тухай хэлсээндэ 1963 оной августын 19-дэ Москвада, Вашингтондо, Лондондо гараа табиба. Тиигээд тэрэл үдэртөө ФРГ-гэй правительство энээнтэй хамта Бонндо мэдүүлгэ гаргаа. ФРГ-гэй правительство «сүлөөтэ ёhоор hунгагдаhан, хуулита үндэhэ hуури дээрэ бии болгогдоhон Германиин нэгэл правительство болоно» гээд тэрэ мэдүүлгэ соогоо өөрыгөө нэрлэнэ. ФРГ-гэй правительство Германиин Демократическа Республикые мэдэрнэгүй, тус хэлсээнэй ёhоор ямаршье харилсаанууд ГДР-тэй бии болоногүй гэжэ тэндэнь хэлэгдэнхэй. Советскэ правительство энээн тухай иигэжэ мэдүүлхэ ушартай гээд тоолоно.

Агаарта, замбуулин дайдада, уhан доро ядерна зэбсэг туршалгые хорихо тухай хэлсээн хадаа хүн зониие тойроод байhан оршониие радиоактивна зүйлнүүдээр хордохо ябадалые эсэслэн болюулха, буу зэбсэг хуряаха асуудал шиидхэлгые хүнгэдхэхэ зорилготой. Гүрэнүүдэй хоорондохи харилсаануудые hайжаруулха хэрэгтэ туhа нэмэри оруулха, эб найрамдалые бэхижүүлхын аша туhада шухала удхатай уласхоорондын бусад асуудалнуудые шиидхэхэдэ таатай зохид эрхэ байдал бии болгохо зорилго хэлсээнэй урда табигдана. Амгалан ёhоор зэргэ оршон байха үндэhэ hуури дээрэ уласхоорондын шухала асуудалнуудай шиидхэгдэжэ болохо байhанай шэнэ гэршэнь Москвагай хэлсээн болоно. Мүн энэ хэлсээн хадаа уласхоорондын шахардуу байдал hулаpуулха хэрэгтэ оруулагдаhан бодото хубита бшуу. Олонхи оронуудай бүхы арадууд, правительствонууд энэ хэлсээе иигэжэл сэгнэhэн байна.

Ядерна зэбсэг туршалгые хорихо тухай хэлсээндэ заатагүй гараа табиха ушартай болоходоо ФРГ-гэй правительство үhөө мээгээ абаха hэдэлгэтэй мэдүүлгэ сэхэ гаргаа, иигэжэ уласхоорондын байдалые шангадхаха зорилго табяа. Боннско политика хуушанайнгаа янзаар үлдэхэ, эб найрамдалда дуратай хэбэртэй үгэнүүдые хуушанайхи шэнгеэр хэлэхэтэйгээ хамта милитарис хэрэгүүдые саашадаа бэелүүлхэ гэжэ Федеральна правительство хэлэхээ hанана бшуу. Бусад гүрэнүүдэй бэеэ даанхай байха, газар уhанайнь ойроо хүртэшэгүй байха хэрэгтэ, нэн түрүүндэ Германиин Демократическа Республикада саашадаа добтолхоhоо арсахагүйбди гэжэ Федеральна правительство хэлэхээ hанана.

Гитлеровскэ Германи дэлхэйн хоёрдохи дайе эхилээд, тэрэл дайндаа бута сохигдоhон юм. Тиигэжэ гитлеровскэ Германиин газар дээрэ бүрин эрхэтэй хоёр гүрэн — Германиин Демократическа Республика, Германиин Федеративна Республика үни бии болоод, мүнөө оршожо байна. Баhал Баруун Берлин бодотоор оршоно. Баруун Берлин хадаа бэеэ дааhан политическэ нэгэ хуби болонхой гээд бүхы дэлхэйдэ мэдээжэ. ФРГ, ГДР-шье хадаа уласхоорондын хуули ёhоной талаар нэгэ адли байдалтай, уласхоорондын харилсаануудта адли тэгшэ эрхэтэй, нэгэ адли уялгануудтай, эдэ хоёр гүрэнэй хэниинь шье хэндээ мэдэлгүй. Бэеэ даахан өөрынгөө газарта засаг түрэ бэелүүлдэг Федеративна Республика бүхы Германиие түлөөлхэ ёhогүй. Нэгэдэмэл Германи бии болгогдоогүй байна. Тиимэhээ Германиин Федеративна Республика Германиин ондоо гүрэнэй нэрэhээ үгэ хэлэхэ аргагүй. Юуб гэхэдэ, Германиин Демократическа Республика уласхоорондын харилсаануудта ФРГ-гэй нэрэhээ үгэ хэлэнэгүй бшуу. ГДР-эй, Баруун Берлинэй нэрэhээ хэлэхэ эрхые ФРГ-гэй правительствын хуули бусаар өөршэлhэн ябадалынь ямаршье политическэ, хуули ёhоной үндэhэ баримтагүй.

Эб найрамдалда дуратай политикые сэхэ шууд бэелүүлдэг туладаа Германиин Демократическа Республика ядерна зэбсэг туршалгые хорихо тухай хэлсээндэ түрүүлэн эдэбхи гаргаhан гүрэнүүдтэй хамта хабаадалсаhанаа мэдүүлээ hэн. Тиигээд гүрэнэйнгөө бэеэ даанхай байдалые тодорхойлон, Москвагай хэлсээндэ хабаадаhан гүрэнүүд шэнги, хэлсээ баталалгатай дашарамдуулан тусхай уялгануудые өөр дээрээ абаhан байна. Германиин Демократическа Республикын эрхэнүүдые, тэрэнэй бүрин эрхэтэй байха хэрэгые ФРГ-гэй правительствын ямаршье мэдүүлгэнүүд багаханшье хаhажа шадахагүй.

ФРГ-гэй правительствын мүнөө хүрэтэр аюул хойшолонтой политикаhаа арсаагүй байhандань гэмшэхээр. ФРГ-тэй зэргэлээд. Эльбэhээ зүүн тээшэ бүрин эрхэтэй гүрэн — Германиин Социалис Демократическа Республика ёhотойгоор хүгжэн hалбаржа байна гээд ойлгоогүй хэбэртэй янза үзүүлхэ гэжэ ФРГ-гэй правительство hэдэнэ. Немецүүдэй национальна уг зорилгодо эсэргүүсэн, ФРГ-гэй правительство ГДР-тэ харша ёhоной политика бэелүүлhэн зандаа. Германиин гүрэнүүдэй хоорондоо зүбшэн хэлсээгүйдэ Германиие нэгэдүүлхэ асуудал шиидхэгдэхэгүй байна. ФРГ-гэй правительство Германиие нэгэдүүлхэ тухай үеүе болоод лэ хэлэдэг. Эдэ бүгэдэ хүн бүхэндэ эли болонхой.

Москвагай хэлсээн эб найрамдал бэхижүүлхэ, уласхоорондын шахардуу байдал hуладхаха зорилготой. Үhөө мээгээ абаха политикын нүлөө доро хэгдэhэн ФРГ-гэй правительствын мэдүүлгэ Москвагай хэлсээнэй удха шанартай, уг зорилготойнь таараладанагүй. Гэхэ зуура ФРГ-гэй правительство баталагдаhан хэлсээн тухай үнэншэхөөр бэшэ үгэнүүдые хэлэнэ. Хэлсээнэй баталагдаад байхада арадуудые hанаата болгоодог политическэ шахардуу байдалай шалтагаануудые усадхажа болохо гээд найдаhан хэбэртэйгээр ФРГ-гэй правительство мэдүүлhэн байна бшуу.

МАЛЫЕ ТҮРГӨӨР ШАХАН ТАРГАЛУУЛХА ГЭЭШ
МЯХА ЕХЭЭР АБАХА ТЭМСЭЛЭЙ ГОЛЫНЬ БОЛОН

(Түгэсхэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта)

Мүнөө гахай шахахада эгээл таарамжатай саг байна. Ажахы бүхэндэ элдэб янзын тэжээлшье элбэг. Илангаяа оропһо тарянай зүйл, огородой ургамалнуудай набша намаа, хартаабха, корнеплодууд болон силос ехэ бии ха юм. Эдээнийе зүбөөр хэрэглэхэ ёһотой. Элдэб янзын тэжээлэй элбэг байһаниие хараада абан гахайн тэжээлэй рациондо концентрат багаар үгэхые оролдохо байна. Тэдэнэй тэжээлэй рационой хахадынь огородой ургамалнуудай эшэ набша, хартаабха, корнеплодууд болон силос, үбһэнэй гурил, һү тараг гэхэ мэтэ байха зэргэтэй. 2—4 наратай поршоонхонуудта хуурай тэжээлыень машиндагдаһан һүндэ, эдмэгтэ худхажа эдюулбэл һайн. Харин шахамал гахайнуудта оропһо тарянай зүйл заабол үйрүүлээд эдюулхэ.

Гахай, эбэртэ бодо мал шахахадаа тэдэнэй тэжээлдэ аарса, хүрэнгэ, жом, бурдууг, эһээһэн талха ходихо, антибиотигуудые үгэхэ, биостимулятораар тариха байна.

Үйлэдбэриин управлени, колхоз, совхоз бүхэн гахай шахаха тушаа КПСС-эй обкомой бюрогой, республикын Министрнүүдэй Совэдэй табиһан даабариие заабол дүүргэхэ зэргэтэй. Гахайн мяха абаха даабариие дүүргээгүй ушар партиина, гүрэнэй журам бүдүүлигээр эбдэһэн ябадал гэжэ тоологдохо болоно. Энээнһээ ондоо ямаршье шалтагаан байха ёһогүй.

Бодо мал һайнаар шахан таргалуулха гээшэ баһал зайлашагүй шухала зорилго болоно. КПСС-эй обкомой бюрогой, республикын Министрнүүдэй Совэдэй тогтоолой ёһоор ажахынуудта байгша оной сентябрь—декабрь һарануудта бүхыдөө 55 мянганһаа үсөөн бэшэ үхэр шахан таргалуулагдахаар хараалагдана. Мүнөө малай бэлшээриин хаһын үшөө үнгэрөөгүй байһан дээрэһээ үхэрнүүдые зүбөөр бэлшээжэ, һайнаар шахаха ушартай.

Энэ асуудал тон шангаар табигдана. Энэ жэлдэ олохон ажахынуудта зундаа малай адуулга муугаар үнгэрөө. Нилээд олон үхэр ёһоор таргалжа, хүсэ шадал абаагүй, зариманиинь тамираар һула, туранхай байха юм. Олохон адуулганад, хонишод малаа ёһоор харюулнагүй. Зарим хонишодой эмээл мори унажархёод, хонидоо туужа ябахань үсөөн бэшэ харагдадаг. Тиимэ хонишон үбшэлһэн, доголһон үлбэр хонидой һүрэгһөө таһаржа, хүсэд эдеэлээшьегүй һаань, ёһоор обёорхогүй ха юм. Түрүүшүүлэй дүй дүршэл дээрэһээ харахада, тэдэнэр зунайл бэлшээриин үедэ малай шэгнүүрые ехээр нэмээдэг. Жэшээнь, Хориин үйлэдбэриин управлениин ажахынуудта эмхидхэгдэһэн бэлшээн таргалуулха малай 37 гүүртэнүүдэй 13-дань хамта 1914 толгой мал июль һарада тус тустаа сүүдхэдээ шэгнүүрээ 700 граммһаа дээшэ нэмээгээ. Яруунын совхозой малшан Б. Аюшеевэй бригадынхид 117 үхэрэйнгөө толгой бүриин шэгнүүрые сүүдхэдээ 1117 граммаар нэмээһэн байна. Иимэ жэшээ олон.

Эдэ үдэрнүүдтэ малай адуулгые эрид һайжаруулха шухала. Илангаяа бүхы сентябрь, октябриин тэн болотор һэрюун, һоно батаганаагүй, зохид, тарялан, сабшалан дээрэ малай эдихэ хэнзэ ногоон, элдэб тэжээлшье элбэг байна бшуу.

Малые һайнаар бэлшээн таргалуулхын тула юу хэхэ ёһотойб? Энэ үедэ үхэрнүүдые үглөөнэй харанхыһаа үдэшын бүрэнхы болотор бэлшээри дээрэ байлгажа, уһаар таһалдуулангүй, оролдосотой һайнаар адуулха хэрэгтэй. Тэдэндэ нэмэлтэ тэжээл эдюулхэ тушаа хаһа сагтань һаналаа табиха байна. Үбшэн үлбэр, доголон һэхэлэн малые хаһа сагтань илгажа байлгаад, эдеэлүүлхэ. Сентябриин 10—15-һаа хойшо ургамал ногооной хагдаржа эхилхэ үеэр шахамал малда һүнишдөө шэмэтэ тэжээл нэмэжэ эдюулхэ ёһотой.

Октябрь соо гүрэндэ тушаагдаха шахамалнуудые бэлэдхэлэй пунктда абаашахаһаа 20—30 үдэр урда хорёодо хаажа, элбэг тэжээл эдюулэн шахаха байна. Тиигэжэ тэдэнэй тус бүриин шэгнүүрые сүүдхэдээ килограммһаа бага бэшээр нэмээе. Тэдэ малда зоотехническэ заабаряар табиһан рационой ёһоор элдэб янзын тэжээл элбэгээр эдюулхэһээ гадна, тэрээндэнь сүүдхын 1—2 килограммһаа бага бэшэ үйрүүлһэн талха таряа нэмэжэ үгэхэ хэрэгтэй.

Ноябрь, мүн удаадахи һарануудта гүрэндэ тушаагдаха малые 45—90 үдэр соо заабол байлгажа, һайнаар шахаха ёһотой. Тэдэниие нэгэшье адуулангүй элбэг тэжээл дээрэ байлган шахаха. Үбһэ тэжээл гамнаабди гээд шахамалнуудые дунда зэргээр эдеэлүүлээд байдаг хүтэлбэрилэгшэдые эрид буруушааха байна. Зоотехническэ наука болон түрүү дүй дүршэл дээрэһээ харахада, адууһа малые һайнаар эдеэлүүлжэ, тэдэнһээ ашаг шэмэ ехээр абахадал, үбһэ тэжээл арьбалагдаха байна ха юм. Жэшээнь, эбэртэ бодо малай шэгнүүрые килограммаар нэмээхын тула һайнаар эдеэлүүлхэдээ 6—7 тэжээлэй единицэ, харин дундуур эдеэлүүлээд байбал, 9—12 тэжээлэй единицэ гаргашалагдадаг.

Малай шэгнүүрээ нэмээжэ, томо болохо бүри тэжээлэйнь шанар, шэмые ехэ болгохо ушартай. Һайнаар шахан таргалуулха малай гүүртэнүүдые бүридхэхэдөө тус бүридэнь 40—50 үхэрһөө олоор байлгажа болохогүй. Тэдэнэй байрые уйтаар барижа, ехээр зайха ябахагүйгөөр түхеэрхэдэ һайн. Хорёоень үхэр бүхэндэ 6 дүрбэлжэн метрһээ ехэ бэшэ газар хүртэхөөр бариха байна. Илангаяа шахамалнуудые уһаар һайса хангажа, байрынь хажууда холо бэшэ бүлеэн уһа уулгаха газар түхеэрхэ ёһотой.

Шахамал малай гүүртэнүүдтэ шадамар бэрхэ, үнэн сэхэ, оролдосотой хүнүүдые оложо табиха. Үйлэдбэриин управлени, колхоз, совхоз бүхэнэй хүтэлбэрилэгшэд тэдэ малшадай ажал хүдэлмэри, һуудал байдал, амаралта тухайнь саг үргэлжэ анхаралаа табижа байхань ойлгосотой.

Гахайнуудые шахаха, эбэртэ бодо мал бэлшээн, шахан таргалуулха хүдэлмэриие эмхидхэхэ тушаа колхоз, совхозуудай, үйлэдбэриин управленинүүдэй, республикын Хүдөө ажахын продуктнуудые абаха, бэлэдхэхэ министерствынше зоотехнигүүд болон ветеринарна хүдэлмэрилэгшэд онсо ехэ харюусалгатай. Энэ тон шухала хүдэлмэри — тэдэнэй ажалай дайшалхы шалгалта боложо, тэдэнэй шадабари мэргэжэлые харуулһан толи гэрэл болоно.

Адууһа мал зүбөөр, аша үрэтэйгөөр шахаха хэрэгтэмнай али болохоор туһалха аабза гэжэ республикын колхоз, совхозуудай малшад Буряадай хүдөө ажахын туршалгын станциин, Буряадай научно-шэнжэлэлгын комплексно институдай, хүдөө ажахын институт болон техникумүүдэй, советско-партийна һургуулиин научна хүдэлмэрилэгшэдһөө ехэтэ хүлеэнэ гээшэ.

Энэ тон харюусалгатай хүдэлмэриие һайнаар эмхидхэхын тула колхоз, совхозуудта үбһэ хуряалга, силос даралгае түргэнөөр, һайн шанартайгаар дүүргэжэ, ниитынгээ малда элбэг ехэ тэжээл бэлэдхэхэ асуудал бүришье шангаар табигдана. Тиимэһээ ойрын үдэрнүүдтэ бүхы сабшалангай ногоо хуу суглуулжа, мүн харгын заха, тарялангай хярхаг, ойн соорхой соогуур ургаһан ногоо сүм сабшажа абаха хэрэгтэй. Тарялангай бүхы һолоомые сэбэрээр суглуулжа һүрилөөд, эзэн ёһоор хэрэглэхэ байна. Нёдондонойхидол зарим газарта тарялангай һолоомо галдаһан ябадалтай эрид тэмсэжэ, зэмэтэй зониие хуулиин харюусалгада хабаадуулха, хэһээхэ ёһотой. Тракторно таряан ажалай бригада бүхэн тарялангай һолоомо сэбэрээр хуряажа абаһан хойноо тэрэнээ ажахын хүтэлбэрилэгшэдтэ тушааха зэргэтэй.

Оропһо тарянай зүйл үрилтэ хоролтогүйгөөр хадагалжа, эзэн ёһоор гаргашалха. Хэрбээ тэрэниие муугаар хадагалжа, гутаагаад байбалынь, колхоз, совхозой зөөридэ хоро хүргэһэн ябадал гэжэ тоолохо. Тоог дээрэ сугларһан оропһо тарянай зүйл һайнаар суглуулжа хатаагаад, обоолхо гү, али үйрүүлжэ хадагалха байна. Энэ хүдэлмэриие тусхай хүнэй харюусалгада даалгаха.

Бобово ургамалай үбһэ, горохой һолоомо тарялан дээрэһээ һайнаар суглуулжа, наринаар бүридхөөд, тэрээгээр үбһэнэй гурил бэлдэхэ тушаа анхаралаа табиха байна. Энэ хүдэлмэриие нэгэшье хойшолуулангүй, мүнөөнһөө хаа хаанагүй дробилка тодхоод, гахайда эдюулхэ үбһэнэй гурил элбэгээр гаргажа эхилхээр болоо.

Ажахынуудта силос даралга һүүлэй үедэ ехээр удааруулагдана. Илангаяа кукурузын ургаса хюруу-да орожо хосорхо байһаниие хараада абан, силос хуряалгын агрегадуудые дүүрэн хүсэндэнь хүдэлгэжэ, хэрэгтэй болоо һаань түхэреэн сүүдхэдэшье хүдэлгэхэдэ болохо. Кукурузые холисогүйгөөр силостэ дараха ябадалые хорижо, тэрэниие заабол 20 процент хүрэтэр һолоомотой холёод дараха шухала.

Тэрэшэлэн хартаабхын, корнеплодуудай ургаса хуряалгада һайнаар бэлдэжэ, гээлтэгүйгөөр суглуулжа абаха, мүн тэдэнэй эшэ набшаһыень эзэн ёһоор хэрэглэхэ тушаа мартажа болохогүй.

Байгша ондо мяха абаха тушаа эндэ гол түлэб хэлэһэн хадаа, мүнөө ерэхэ жэлэйнгээ түсэб даабари тухай богонихоноор тогтохо ушартай. Холые харадаггүй, хуушанайхяараал бододог зарим хүтэлбэрилэгшэд ерэхэ жэлдэ мяха ехээр абаха аргамнай үгы гэһэншүүгээр һанадаг. «Малнай жэжэ болошоо, сарнуудшье байхагүй, мяха тушааха түсэбөө юугээрээ дүүргэхэ зонбибди» гэжэ тэдэнэр альгаа дэлгээдэг. Теэд һүрэг соогоо байһан олон залуу малаа зүбөөр түлжүүлжэ, һайнаар шахаад, мяха ехээр абаха, гүрэндэшье элбэгээр худалдаха арга боломжо гүйсэд биил. Ондоо ямаршье арга байхагүй. Тэдэ малые олон жэлдэ байлгажа, түсэб даабаряа дүүргэнгүй байха болоо һаа, мал ажалаа хуушанайнгаа гуримаар эрхилэн, гэдэргээ алхам ябадал болохо бшуу.

Ерэхэ жэлдэ мал олоор ш[...] тула мүнөөнһөө тугал, буруу, шарагуудые, мүн хурьга, түл[...] дые оролдосотой һайнаар түл[...] тушаа һаналаа табиха саг ер[...] гэдэхеэр, буруу, хашарагууды[...] наар түлжүүлхэ, шахаха [...] түсэб табиха, ажалыень эм[...] тушаа бодомжолхо хэрэгтэй. [...] дохёор, тэдэ малда эдюулхэ [...] тэжээл элбэгээр бэлдэхэ бай[...] шээнь, тугал, хурьгадта [...] ногоохон һайн шанартай үбһэ[...] хээд, мүн тэдэндэ үгтэхэ ороо[...] рянай зүйл горитой хадагал[...] ха ёһотой. Гадна гидропонно[...] ногоо ургуулха тушаа эртэн[...] налаа табимаар. Гурбадахяар, мал харууһалха хүнүүдые оло[...] дэниие түрүүшүүлэй дүй дүр[...] танилсуулха, тэжээлэй единиц[...] ха шанарые ойлгуулха байна.

Хэрбээ үйлэдбэриин упр[...] колхоз, совхоз бүхэн энэ хүд[...] дэ һайнаар бэлдэжэ, хашараг[...] түлгэнүүдые һайнаар түлжүүл[...] **хан таргалуулжа шадаа һаан** [...] публикамнай 1964 ондо тус [...] 35 килограммһаа бага бэшэ [...] нүүртэй 350—400 мянган [...] дые, мүн толгой бүриин 27[...] килограмм шэгнүүртэй 70 мян[...] рэтэр хашарагуудые гүрэндөө [...] дажа шадаха байна. Гансал [...] ашаар 30 мянган тонно ([...] шэгнүүрээр) мяхан абтаха [...]

Буруу, хашараг, түлгэ[...] һайнаар түлжүүлжэ, шахан [...] луулжа шадаа һаамнай, али[...] ехэ аша үрэтэй байһаниинь [...] элитээр харагдана. Эдэ бүхы [...] боломжые оролдосото ажалаар[...] рэг дээрэнь бэелүүлэн, урдаа [...] даһан хараа, түсэбүүдые ам[...] тайгаар дүүргэхэ гээшэ манай [...] зорилго мүн.

Репортаж

„Хатанай“ хурим дээрэ

Кукуруза хуряажа байһан хүнүүд (зүүн гарһаа) В. Ахвердян, В. Цыганков, В. Щербаков.

Һүтэй тосхоной айлнуудһаа зүүлжэ гаража, һөөг бургааһа зубшаһан зүргэ харгы дахаад, уданшьегүй хангил үндэр хадынь бооройр нямжыһан кукурузын тарялангда хүрэжэ ерэбэди.

— Эгээл энэ 3-дахи отделениин бараг һайнаар ургаһан кукуруза гээшэл даа,— гээд Тельманай нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ Ц. Л. Балданов зарим газараараа мүгы бургааһандал үдхэн, үндэрөөр ургашаһан кукурузын хажууда ошожо, машинаяа байлгаба.

Нээрээшье, зарим газартаа ургасын үндэрынь 2,5—3 метр болохоор хэмжээтэй. Тэрэниие саада захаарнь хуряажа ябаһан комбайнуудай транспортёрой тохигор хоолойн ёдойхо, мүн тармуурнуудайнь арбаганалдаха арай харагдана.

Тиигэһээр байтар үндэршэг бэетэй, нарин шара шэгтэй ород хүн гартаа хоёр һөөм ута кукурузын буурсаг баринхай дүтэлжэ ерэбэ.

— Цыретор Лабанович, харыт даа энэ буурсагые. Үшөө хэды хоногто байгаа һаа, оропһониинь эдеэшэжэшье болохол һэн ха,—гэбэ.

— Юу хэлээ гээшэбта, Павел Аржанович, «үлүү хаража, булуу химэлхэ» саг болохол. Иигээд хюруу унабал, ургасыемнай абаһаар хүлдөөхэ бшуу. Тиимэһээ энээхэн кукурузаяа түргэн лэ хуряажа дүүргэгты,— гэжэ нүхэр Балданов хэлэбэ.

— Һанаагаа бү зобогты, ургасаяа хюрууда оруулхагүйбди. Хуряахашье кукурузамнай бага болоо. Үглөө, нүгөөдэрһөө һалаха даа,— гээд тэрэнь харюусана.

— Энэ Сэлэнгын профессионально-техническэ һургуулиин багша нүхэр Медведев бүлэг һурагшадтай ерээд, манда туһалжа байгаа юм. Эдэнэр 150 гектарта наг шэбхэ ехээр гаргажа, кукуруза таряад, тэрэнээ өөһэдөө һайнаар харууһалаад, мүнөө ургасыень хуряажа байна гээшэ,—гэжэ түрүүлэгшэ хөөрэбэ.

— Гектарай хэды шэнээн ургаса абтанаб,—гээд һонирхобобди.

— **Сабшагдаһан ногоон набша намаае тракторай тэргын хоорбодо таһа даража хээд, тэрээгээр ургасаяа тодорхойлнобди. Иимээр тооложо үзэхэдэмнай, гектарай 200—250 центнер, зариманһаань 300 центнер лэ ногоон лаб абтана,— гэжэ нүхэр Медведев хэлэнэ.**

«ДТ-54» тракторта шэрүүлһэн хоёр комбайнай тармуурнууд эсэшэ сусашагүй арбагайдажа, үдхэн ногоон кукурузын эшэ набша нямхайлган унагаана.

Хэршэгдэһэн ногоон ээлжээ эхигүй адхаржа, тракторай үндэр болгоһон хоорбо уданшьегүй дүүрээд байна. Кукурузын таряаланһаа тээ баруулжаа сэбэрхэн добо дээрэ дарагдажа байһан сэл ногоон силос гүбөөтэн харагдана. Адар томо «С-100» трактор ерэһэн лэ машинын ашаа татажа буулгаад, дээрэһээнь нягтаруулан дарана.

Эндэ хүдэлжэ байһан залуу механизатор хүбүүдые нэрлэнгүй аргагүй. Жэшээлбэл, Виталий Щербаков, Владимир Ахвердян, Виктор Цыганков гэгшэд даабаряа 150 процент хүрэтэр дүүргэнэ.

— Байгша ондо манай колхозойхид кукуруза 1050 гектарта таряа һэн. Хэнэйшье мэдэһээр энэ жэлдэ сагай уларилай таарамжагүй, муушаг байһанһаа боложо, кукурузын ургаса алагтай-булагтай, һайнтай-муутай гараа даа. Тиигэбэшье гектарай дундууртаа 100—150 центнер ургаса абтана. Илангаяа гол мүрэнэй эрье шадар, бургааһа шугын пэмэридэ тариһан ургасамнай һайн гараа,— гэжэ артелиин агроном Виктор Бадмаев хөөрөө бэлэй.

Мүнөө колхоздо силосэй ургамал сабшаха 8 комбайн, 15 автомашина хүдэлжэ, кукурузын ургасын сэхэнхиие хуряажа, хамта 7000 тонно үлүүтэй силос газар дээрэ обоолжо дараа. Тэрээнһээ 3000 шахуу центнерынь хээрын үрмэдэһэ, ногоон, элдэб ургамалнуудаар дарагдаа.

— Түсэбэйнгөө ёһоор энэ жэлдэ 7000 тонно силос дараха аад, арга боломжоёо хаража үзэхэдэмнай, 10 мянган тонно шэмэтэ тэжээл лаб бэлэдхэжэ, үнеэн бүридөө 11 тонно, эхэ хонин бүридөө хоёр центнер силос дараха аргатай байнабди, — гэжэ түрүүлэгшэ хөөрэбэ.

Тиигэжэ Хяагтын үйлэдбэриин управлениин Тельманай нэрэмжэтэ артелиинхид долоон жэлэй түсэбэй зургаадахи жэлдэ адууһа малаа эрхим шанартай бүдүүн, шэмэтэ тэжээлээр бардам хангаад, ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ, тэрэниие гүрэндөөшье элбэгээр худалдаха байһаниинь лабтай.

М. Намжилов.
Автораай фото.

Иимэ кукуруза ургаал даа...

ХЯАГТЫНХИДАЙ УРЯА ДЭМЖЭНЭБДИ

Шергинскэ совхозой директор
Н. Медведевэй хөөрөөнһөө

Бүри байгша ондо гахайн мяха ехээр абадаг, гүрэндэ ехээр худалдадаг болоё гэһэн Хяагтын совхозой гахайшадай уряа бэшэгые һонирхоогүй ажахы гэжэ республика дотórнай байхагүй ёһотой. Манай совхозой гахайшад ехэл анхаралтайгаар тэрэ уряа бэшэгтэй танилсаа, гахай үсхэбэрилгэ гээшэ тон шухала хэрэг гэжэ бидэшье мүн лэ тоолонобди. Энэ асуудалда анхаралаа яһала хандуулдагбди.

Совхоз болоһон сагһаамнай хойшо баганаг саг үнгэрөө. Тиигэбэшье үйлэдбэридөө шэнэ, түрүү онол арга нэбтэрүүлхэ, ажалай эмхидхэлые һайжаруулха талаар яһала ехэ юумэ хэгдээ. Тарян ажал, хонин үсхэбэрилгэ дээрэ яһалахан хубилалта хэхэтэеэ хамта гахай үсхэбэрилгын талаар мүн лэ зохихо хэмжээнүүдые абаабди. Гахай үсхэлгые тусхай нэгэлэлтэй һалбари болгохо зорилготойгоор жэжэхэн фермэнүүдээ нэгэдхээбди.

Мүнөө гахайнуудые цехүүд болгон, бүлэг бүлэгөөр таһалжа харуулха, искусственна аргаар урэжүүлхэ, эхэ гахайнуудые нэгэ доро бултынь түрүүлхэ гэхэ мэтын аргануудые манда нэбтэрүүлэгдээ. Эдэниие бэелүүлһэнэй ашаар гахай үсхэбэрилгөөр зарим тэды амжалташье туйлагдаа. Энээниие баримталхын тула һүүлэй хоёр жэлэй ажалай дүнгые жэшээ болгон харуулая. Манай совхоз 1961 ондо гүрэндөө 1260 центнер гахайн мяха худалдаһан байна. Харин энэ жэлэй 8 һарын туршада 1160 центнер тушаагдаа. Тэрэшэлэн гүрэндэ худалдагдахаар 1700 гахай мүнөө шахагдажа байна. Манай тооложо үзэһэнэй ёһоор, гахайн мяханай хэмжээн гүрэндэ тушаагдаһан бүхы мяханай 28 процентые ээлхэ.

Бидэ энэ шэнэ һалбаридаа ехэл найдана гээшэбди. Гахайн мяха ехээр тушаадаг боложо, тэрэнэйл ашаар 1965 ондо тарялангай 100 гектар бүридэ 75 центнер, хүдөө ажахын бусад газарай 100 гектар бүридэ 16 центнер хүртэхөөр мяха абаха гэһэн зорилгоёо бэелүүлхэ хүсэлэнтэйбди.

Тэрэнэй түлөө ямар арга боломжотойбиибди? Нэн түрүүлэн тарянай газарай хубаарилгые эрид хубилгаабди. Шэниисэ, горох ехээр таридаг болообди. Тарянай газар һайса үтэгжүүлэгдэдэг болонхой. Үнгэрһэн хабарай тарилга хаһа саг соогоо, шанар һайнтайгаар үнгэргэгдэһэн байна. Тиигэһэнэй ашаар яһала һайн ургаса эдеэшэнхэй, тэрэнээ түлэг хуряажа байнабди.

Хамтадаа 7180 гектар оропһото ургамалнууд, тэрэ тоодо 4720 гектар шэниисэ, 1033 гектар горох хуряагдаха жэшээтэй. Шэнэ ургасаһаа гүрэндөө 24 мянган центнерыень худалдаха уялга абанхайбди. Энэмнай нёдондонойхиһоо 4 мянган центнерээр ехэ болоно, мал ажалнайшье урданайхида орходоо һураггүй элбэг шэмэтэ тэжээлээр хангагдахань. Августын 31-нэй байдалаар 14 мянга гаран тонно силос дарагдаа. Нёдондонойхиһоо 2000 тонно ехэ силос дараһан болонобди. Гадна 100 гектар свёкло, 420 гектар хартаабха, 70 гектар турнепс таригданхай, хуряалгаяа хүлеэжэ һууна. Гахайдаа эдюулхын тула 200 тонно холимол силос дарабабди.

Совхозоймнай гахайшад гахайнуудаа горохой һолоомоор эдеэлүүлдэг ехэ дүршэлтэй. Горохой һолоомо тэжээлэйнь рационой 30 процент болодог.

Дээрэ хэлэгдэһэнһээ тобшолол хэхэдэ, гүрэнһөө ямаршье туһаламжа абангүй, совхоздоо бии байгаа гахайнуудые өөһэдын тэжээлээр тэжээхэ дүүрэн арга боломжотойбди гэжэ тоолонобди.

Хяагтын гахайшад малаа аша үрэ ехэтэйгээр шахажа, түргэн түлжүүлхэ арга нэбтэрүүлхэ тухай дурадхана. Тэрэниие бидэ тон зүбтэ тоолонобди. Гахайнуудые һайнаар шахалга нилээд ехэ аша үрэтэй, мяха ехээр абадаг болохо хэрэгтэ нэмэлтэ нөөсэ болоно бшуу. Тиимэһээ манай совхозой гахайшад хяагтынхидай үнэтэ үүсхэлые хүндэтэй дээрэ хүлеэн абаад, зүбшэн хэлсээ, өөһэдынгөө арга боломжые хаража үзөө.

Тиихэ зуураа үнгэрһэн дүрбэн һарын туршада үшөө ехэ мяха абаха, мүн 1964 ондо гахайн тоо толгойе олошоруулха, гүрэндөө бүри ехээр мяха худалдаха үндэһэ һуури бии болгохо арга боломжо бии гэжэ хэлсэбэ. Мүнөө ажахымнай 5500 толгой гахайтай, тэдэнэй 1700-ниинь шахагдажа байна. Жэлэй дүүрэтэр түргөөр шахагдаха гахайн тоо 2400-да хүргэгдэхэ. Тэрэнэйнгээ 2000-е гүрэндэ тушаахабди. Тиигэжэ гүрэндөө үшөө 1400 центнер гахайн мяха худалдажа шадаха зэргэтэйбди.

Сүүдхэ соо дунда зэргээр шахагдажа байһан гахай бүхэнэй амидын шэгнүүрэй 450—500 граммаар нэмэжэ байхын тулада иимэ жэшээтэй тэжээлэй рацион зохёогдоо. Үдэр бүхэндэ нэгэ гахайда 1 кг. үбһэнэй талха [...] хой, доннигой), 0,5 кг. саа[...] свёкло, 1 кг. хартаабхын үл[...] 1 кг. кукурузын, мүн ороо[...] линхой силос, 2,5 кг. ороо[...] һүүл үгэжэ байха болоно. [...] хэмжээтэй тэжээл үгөөд б[...] жэлэй дүүрэтэр шахалгада [...] һан гахайнуудаймнай ша[...] 360—370 центнерээр эрхэ[...] нэмэхэ ёһотой болоно бшуу.

Иимэл жэшээнэй уялган[...] гахай шахадаг малшаднай [...] рил Данилович Телешев, Л[...] Васильевна Лагерева, Вера [...] сеевна Кобылкина, Данил [...] нович Буянов гэгшэд аба[...] Эдэ нүхэд дүй дүршэлөөр [...] болонхой. Июль, август [...] нуудта тэжээлээр хэршье м[...] хангагдаһан байгаа һаа, [...] зүбөөр харууһалһанай, а[...] зүбөөр эмхидхэһэнэй ашаар [...] бүхэнөө сүүдхэ бүридэ 280 [...] маар нэмээжэ байгаа ха юм.

Хяагтын гахайшадһаа [...] гээгдэхэгүй гэһэн эрмэлзэл[...] най гахайшадай һанаа сэды[...] ээлэнхэй. Гахайнуудаа аша[...] тайгөөр шахажа, түргөөр [...] жүүлжэ, хямда сэнтэй [...] мяха ехээр абажа шадаха [...] һандаа манай гахайшад эт[...]

—Тэжээлээр лэ хангагты, [...] гэбэл бидэ хэлэһэндээ хүрэх[...] **хабди,— гэжэ манай малша[...]** хозойнгоо хүтэлбэридэ, мал[...] лай мэргэжэлтэдтэ хандада[...] шэ. Түрэл оронойнгоо арад[...] ниие эдеэ хоолой зүйлн[...] гүйсэд дүүрэн хангаха [...] өөһэдынгөө хубитые шадаал[...] ехээр оруулалсахые манай [...] зой гахайшад эрмэлзэнэ.

Л. Нерет[...]
бэшэжэ аб[...]

> Гахайн мяха ех[...]
> абахын түлөө

Һайн дуранай эрьесэнүүд

Үдэшэлэн, зарим үдэрнүүдтэ бүрэг барагшье боложо байха үеэр «Октябрьский» совхозой тарянай тоогуудай харшын үүдээр обогор ашаатай машинанууд һубарилдан гаража, Зэдэ станци руу табилуулдаг болонхой.

Эдэмнай үдэрынь ондоо хүдэлмэридэ ябаад, халаанаа дүүргэжэрхимсоороо, һайн дурааараа тоог дээрэ ерэжэ, гүрэндэ худалдаха таряае бэлэдхэлэй пункт хүрэтэр зөөжэ байһан жолоошод гээшэ.

Хүршэ Хяагтын үйлэдбэриин управлениин хоёрдохи автотранспортна конторын жолоошодой Хандалгатай танилсаад, совхозой МТМ-гэй, нэгэдэхи отделениин, мүн Закаменск городһоо, Зүүн-Сибириин түмэр харгын дүрбэдэхи барилгын участогһаа туһалхаяа ерэһэн жолоошод тус тустаа социалис уялгануудые абажа, тухай нэмэл бэшэгтэйгээр управлениин бүхы жолоошодто хандаһан юм. Тиихэдээ комбайнһаа гараһан таряа, силосэй ногоо болон бусад ашаа шэрэжэ байһан, мүн элдэб предприяти, организацинуудай жолоошодые ажалайнгаа һүүлээр гүрэндэ худалдагдаха таряа зөөлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадалсахыень уряалһан байна.

Тиигээд үдэрынь комбайнһаа гараһан тарян, силосэй ногоо зөөжэ байһан Георгий Меринов, Иннокентий Москвитин, Федор Гаськов болон бусад үдэшэлэн, һүниин сагта 2—6 тонно (машинануудайнгаа хабаар) таряа бэлэдхэлэй пунктда абаашажа тушаана.

Мүнөө Зэдын үйлэдбэриин управлениин колхоз, совхозуудта ургаса хуряалгын эгээл халуун хаһа боложо, бригада, отделенинүүдэй тоогууд дээрэ оропһо таряан ехээр сугларшанхай. Иимэ ушарай тохёолдоод байхада, Зэдын голой жолоошод Дэрэстэйнгээ нүхэдэй нээмэл бэшэгые халуунаар дэмжэжэ, ажалай һүүлээр, гүрэндэ худалдагдаха таряа зөөлгэдэ сүлөөтэйл сагтаа эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг болоо. Илангаяа «Коммунизм», Доржи Банзаровай, Ленинэй нэрэмжэтэ колхозуудай, Борьёогой совхозой олохон ажахынуудай жолоош[...] үүсхэлые халуунаар дэмжэ[...] прияти, организацинуудай [...] Зэдын эд хэрэглэгшэдэй со[...] топаркын жолоошод дүрбэн [...] соо Ленинэй нэрэмжэтэ, «М[...] хозуудай, Борьёогой совхоз[...] гууд дээрэһээ 900-гаад центн[...] һо таряа бэлэдхэлэй пунктда [...] байна. Эндэхи жолоошодһоо [...] ков, Н. Бутаков, И. Бутак[...] Шарин, Д. Селецкий, И. Вол[...] шэдэй оролдосотой ажалые [...] лэхэ хэрэгтэй. Энэ автопар[...] мүнөө жэл өөһэдынгөө гол [...] мэриин хажуугаар 7000 [...] һээ бага бэшэ таряа гүрэнэй [...] хэлэй пунктнуудта зөөхэ [...] абанхай.

Д. Цырен[...]

ТЭЖЭЭЛ ЕХЭЭР БЭЛЭДХЭХЫЕ ОРОЛДОНО

Охин-Булагай совхозой 2-дохи отделениинхид ниитынгээ адууһа малда үбэлэй үедэ бардам хүрэхэ үбһэ болон шэмэтэ ногоон тэжээл элбэгээр бэлдэжэ байнхай. Энэ хүдэлмэридэ Виктор Иннокентьевич Ветошниковой эрхилдэг 1-дэхи бригада һайн амжалта туйлана. Тус бригадын Федосей Телешовэй эрхилдэг звено бүхыдөө 1300 центнер эрхим шанартай үбһэ бэлэдхэһэн.

Мүнөө тус бригадынх[...] курузынгаа хуряалгада [...] майн оронхой. Эдэнэр үд[...] ри 40—50 гектар хурая[...] лэ совхозой түрүү ме[...] торнууд Николай Асеев[...] горий ба Прокоп Васил[...] Иван Телешов һайнаар [...] нэ.

И. Ткач[...]

БУРЯАД ҮНЭН

2-дохи нюур.
1963 оной сентябриин 5.

…ПСС-ЭЙ ПОЛИТИКА БҮХЫ ОРОНУУДАЙ АРАДУУДАЙ …СЭЛ ЭРМЭЛЗЭЛГЫЕ, ЭТИГЭЛ НАЙДАБАРИИЕ ХАРЮУЛНА

К. Марксын, Ф. Энгельсын музей соо выставкэ эмхидхэгдэбэ

…ПСС-эй Центральна Комитедтэ, …гай газетэнүүд болон радио-редакцинуудта бэшэгүүд болон …мманууд таһалгаряагүй оро-…байһаар. Эдэ бэшэгүүд Совет-… Союзай элдэб районуудһаа, …ын оронуудһаа абтана. Эдэ …эл хүдэлгэмэ документнүүд до-…КПСС-эй ЦК-гай ленинскэ по-…а ехээр һайшаагдана, Хитадай …ртиин хүтэлбэрилэгшэдэй можо …он тааруугүй ябуулганууд бу-…агдана.

…ммунис болон хүдэлмэришэнэй …өөнэй мүнөөнэй шатада зорю-…һан материалнууд К. Марксын, …нгельсын музейн түгэсхэлэй зал … сүтлүүлагданхай. Дурсагдаһан …түд болон телеграммануудай …аниинь эндэ табигдаһан бай-… Советскэ Союзай партийна …изацинуудта, бүхы коммунист-…а зорюулһан КПСС-эй ЦК-гай … бэшэгэй толилогдоһон номтой …үүлэн, «Правительственна» … тэмдэгтэй олон тоото телег-…нууд табигдаһан байна. Эдэ …амманууд партиин Центральна …едэй, нүхэр Н. С. Хрущевой …дээрэ эльгээгдэһэн байгаа.

…нэй коммунист Веденяпин …һаа КПСС-эй ЦК-да иимэ …мма эльгээгээ: «Советскэ … бүхы коммунистнуудта зо-…гдаһан КПСС-эй ЦК-гай нээ-…эшэгэй удхые бүрин хүсэдөөр …наб. Хитадай компартиин … можо болохо гэһэн политика …ритэй муухай, дэлхэйн ком-… хүдэлөөндэ хоротой гэжэ тоо-… Партиие гансахан лэ ленин-…б замаар хүтэлжэ ябаһан …эй ЦК-е, шууд сэхэ ленинец … Хрущевые амаршалнаб».

…С-эй ЦК-да Киевһээ эльгээг-… телеграмма соо иигэжэ хэлэг-… «Хитадай компартиин ЦК-гай …оной июниин 14-нэй бэшэгтэй …мдуулан толилогдоһон КПСС-…-гай нээмэл бэшэгэй удхые …сэжэ зүрхэнһөө хүсэдөөр зүб-… байһанаа, манай түрэл Ком-… партиин Центральна Коми-…сэн мэргэн политикые зүб-… байһанаа танда элирхэйлэн …хыемни зүбшөөгыт. Киевэй гүрэнэй университедэй партийнабэшэ профессор Тихенко».

Таллин городой гэрэй эзэн эхэнэр, гурбан үхибүүдэй эхэ Евсеева Мария Даниловна КПСС-эй ЦК-гай нээмэл бэшэгые радиогоор уншан сасуугаа, Н. С. Хрущевто телеграмма эльгээгээ. Тэрэ иигэжэ бэшэнэ: «Хитад нүхэдэй иимэ ябуулга хэһыень шаналнаб, тэрээндэнь дураа гутанаб. Бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал хангахын, коммунизмын түлөө хэдэг тэмсэлыетнай дэмжэнэб. Ленинскэ ёһоор хэлбэришэгүй шууд сэхэ байха байһандатнай этигэнэб. Амжалта түйлахыетнай хүсэнэб».

Москва, Ленинград, Хабаровск, Воронеж, Умань болон бусад олон городуудһаа телеграммануud абтаһан байна. Бэшэгүүдые ниислэл эльгээһэн бусад һуурин газарнуудай тоо баһал олон. Эдэ бэшэгүүдэй авторнууд КПСС-эй ЦК-гай политикые нэгэн һаналтайгаар мүн лэ һайшаана, эб найрамдалай болон уласхоорондын коммунис хүдэлөөнэй нэгэдэлдэ эсэргүүгээр КПК-гай хүтэлбэрилэгшэдэй хэжэ байһан ябуулгые уур сухалтайгаар буруушаана.

КПСС-эй болон Советскэ правительствын политика совет хүнүүдэй, мүн бүхы оронуудай арадуудай этигэл найдабарииe, хүсэл эрмэлзэлгые харуулна. Энээн тухай гадаадын оронуудһаа абтаһан бэшэгүүд үнэмшэстэйгөөр гэршэлжэ үгэнэ. Бэшэгүүдэй авторнууд Москвада баталагдаһан договорые, КПСС-эй ЦК-гай нээмэл бэшэгые һайшааһан байна.

Ницце городто ажаһуудаг француз эхэнэр Жозетта Гиго иигэжэ бэшэнэ: «КПСС-эй ЦК-гай нээмэл бэшэгые би анхаралтайгаар уншааб. Энэ бэшэгые хүсэдөөр зүбшөөнэб гэжэ таанадта би хэлэжэ шадаха байнаб. Гансахан лэ зүб замда—марксизм-ленинизмын замда хитад нүхэдэй орохыень би хүсэнэб.

Хүндэтэ нүхэдүүд! Москвада болоһон зүблөөнэй үедэ баталагдаһан хэлсээн буу зэбсэг хуряаха талаар түрүүшын алхам болоно. Энэ хадаа тушаан болоһон ушар бэшэ. Тус договорто капиталис гүрэнүүдэй хоёр түлөөлэгшэ юундэ гар табяаб гэхэдэ, социалис лагерь улам бэхижэжэ, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдалай хүсэнүүд бүри ургажа байна. Имагтал СССР-эй зүб политикын ашаар энэ хэлсээн баталагдаа».

Хуушан Плзендэ (Чехословаки) ажаһуудаг Иозеф болон Мария Форшт гэгшэд КПСС-эй ЦК-гай нээмэл бэшэгые хүсэдөөр зүбшөөжэ байһанаа элирхэйлэн мэдүүлхэ зуураа, дайн болон эб найрамдалай асуудалнуудаар Хитадай хүтэлбэрилэгшэдэй баримталһан хараа шугамые эрид шууд буруушаана.

КПСС-эй ЦК-гай нээмэл бэшэгые һайшааха зуураа, Рошка Иосифова Симеонова (Болгари, Видинский округ, Ружиц тосхон) Хитадай Арадай Республикын хүтэлбэрилэгшэдэй таарууугүй хараа бодол тухай ехээр дураа гутан бэшэнэ. «Хитад нүхэдэй эрмэлзэлгэдэ би ехээр дураа гутанаб. Арадуудай хэдэн зуун жэлэй туршада газар дэлхэй дээрэ бодхоһон эгээн гоё һайхан городуудые усадхан үгы хэхэ байһан термоядерна дайнда иимэ хүнгэн мүртэйгөөр хандажа болохогүйл! Капиталис оронуудтахи үгытэй таряашад болон хүдэлмэришэд тэдэниие үгы хэлсэхые зүбшөөхэ гээшэ аал? Үгы! Тэдэнэр зүбшөөхэгүй! Дайн байлдаан хэндэшье хэрэггүй. Хүн зон бултадаа амгалан тайбанаар һуухые хүсэнэ» гэжэ тэрэ тэмдэглэнэ.

Советскэ правительствые амаршалһан, бүгэдэ ниитын эб найрамдалай түлөө тэмсэлдэ шэнэ амжалтануудые түйлахыень хүсэһэн бэшэгүүдые: Карлье Робер (Бельги), Эстер болон Арво Алин (Финлянди), Эмма Потье (Голланди), Олив Бол (Англи), Станислав Гречинский (Польшо), Фрида Хальбауэр (ГДР), Фукито Сюко (Япон) болон бусад олон хүнүүд бэшэгүүдые эльгээгээ.

Бүхы дэлхэйн арадууд гэгээн гэрэлтэ ерээдүй тухайгаа найдабариие КПСС-эй болон Советскэ правительствын сэсэн мэргэн политикатай бүри нягтаар холбодог болоно байна. (ТАСС).

ЕРЭЭДҮЙДЭ ХЭГДЭХЭ ЕХЭ БАРИЛГЫН ТҮСЭБ

Ленинградай гүрэнэй дээдэ һургуулиин зохёон табиһан, Улаан-Үдэ хотодо бүтээгдэхэ барилгын проектые КПСС-эй Буряадай обкомой бюро, Министрнүүдэй Совет һаяхан хаража үзэбэ.

Главна архитектор, түсэбэй проектын автор Л. Путерман манай редакциин гүйлтаар Улаан-Үдын ерээдүйн барилга тухай хөөрэбэ.

Эхэ оронойимнай хото городууд жэлһээ жэлдэ урган һалбаржа, шэнэ шэнэ барилганууд ербылдэн бодоно. Буряадай АССР-эй тогтоһонһоо хойшо үнгэрһэн 40 жэлэй турша соо республикын ниислэл Улаан-Үдэ нилээд ургажа, Зүүн Сибириин промышленна, культурна ехэхэн түбүүдэй нэгэн болоо. 1913 оной үеэр Дээдэ-Үдэдэ (Улаан-Үдэдэ) оройдоол 16612 хүн ажаһуудаг, ехэнхидээ нэгэ дабхар 2615 гэр байһан юм. Харин мүнөө Улаан-Үдэмнай 200 мянга гаран хүн зонтой болоо, һүүлэй дүрбэн жэл соо 300 мянга гаран дүрбэлжэн метр гэр байранууд баригдаа.

Һаяар Улаан-Үдэдэ барилгын ехэ панельнүүдые бүтээдэг комбинат ашаглалгада үгтэхэнь. Энэ предприяти даб дээрээ жэл соо 35 мянган дүрбэлжэн метр барилгын хэрэгсэл үйлэдбэрилхэ юм. Жэлэй нормонь саашадаа 70 мянган метр хүрэтэр нэмэхээр хараалагдана.

Шэнэ проектын ёһоор Улаан-Үдэ хотын барилга хоёр шатада хубаагданхай. Түрүүшынь шата — 1970 он болотор, хоёрдохинь—1980 он болотор. Барилгын техническэ индустриин улам хүгжэхэдэ, газарай хүдэлөөндэ тэсэхээр барилга хэдэг болоходоо, 7, 9, 11 дабхар гэрнүүдые барихаар хараалагдана. Өдэ ордонууд мүнөөнэй эрилтые хангамаар байха: ууралаар дулаасуулагдадаг, ехэнүүд сонхотой, сэбэр агаарай һаадгүй орохо түхеэрэлгэтэй, халуун, хүйтэн уһа абадаг байха юм. Байра бүхэндэ телевизорэй антеннэ, телефон, радиогой шэжэм татагдан оруулагдаха.

Городтомнай ерээдүйдэ хэгдэхэ барилгын проектын гол зорилгонь юуб гэхэдэ, арад зоной һаруул дулаахананаар, болбосон ёһоор ажаһууха эрилтэдэ харюусамаар, мүнөөнэй байдалда таарамаар гэрнүүдые бариха болоно. Барилгын хэрэг түргэдхэхын тула Улаан-Үдэ хотомнай олон микрорайон болгон хубаагданхай. Нэгэ микрорайон дунда зэргээр 6 мянган хүн зонтой байха. Тиихэдээ ажаһуудалай, худалдаа наймаанай, коммунальна талань харалсагдана. Микрорайон бүхэн өөрын магазинууд, столовонуудтай, хүүгэдэй саад, яслинуудтай байха. Хэдэн микрорайоной оршон соо универмаг, ресторан, спортзал гэхэ мэтын предприяти, эмхи зургаанууд баригдаха.

1980 он болотор Улаан-Үдэ ехээр хубилжа, бүри гоё һайхан болохо байха. Теэд барилгануудые эндэхи нютагай байдалда, газарта таарууулангүй хэхын аргагүй. Тиимэһээ городой барилгын проектые Ленинградай дээдэ һургуулиин мэргэжэлтэд удаан саг соо зохёоһон байна. Энэ проектын ёһоор Улаан-Үдын Октябрьска, Железнодорожно районуудта барилга хэгдэжэ эхилэнхэй.

Городой барилга нютагай байдалһаа дулдыдалсадаг гэжэ хэлэгдээ һэн. Тэгшэ, үргэн тала газартахи городто үндэр дарьягар гэрнүүдые һархайтар бариханай хэрэггүй. Гэбэшье Улаан-Үдэ хото тэгшэ бэшэ, хада, жалгатай газарта, хоёр ехэ мүрэнэй уулзадхада оршодог. Барилга хэхэдээ энэ ушарые мартажа болохогүй. Юундэб гэхэдэ, ерээдүйн транспорт гансал хуурай газараар ябаха бэшэ, уһан зам ехээр хэрэглэхэ болоно. Мүрэнэй эрьеэр сквер, бульвар, паркнуудые бии болгохо шухала. Тиимын тула уһаар модо урадхуулхаяа болихо болонобди. Мүрэнүүдые зубшаһан гэр байрануудые шэнээр һэльбэн табижа, тэдээн шадар саад, сэсэрлигүүдые һуулгабал тон аятай болохо бшуу.

Городой микрорайон бүхэн тусхай проектын ёһоор ногооруулагдажа, город бүхы дээрээ гоё саад шэнги һүртэй болохо байха. Ехэ районуудтань парк байгуулагдахаар хараалагдана.

Городой район бүхэндэ стадио… барюулха һанаатайбди. Улаа… Үдэ хотын зүүн урдахи район… спортын городок баригдахаа… шиидхэгдээ. Тэндэ спортын е… залнууд, тамаралгын бассей… амаралтын газарнууд бии болго… доxo. Городой ажалшадай ам… ралта һайнаар эмхидхэхын ту… Сэлэнгын ногоон аралнуудые з… бөөр хэрэглэхэ, тэндэ тамара… гын бассейн, стадион бари… шухала.

Улаан-Үдэ хотын барилга… байгаалиин баялиг үшөөл үшөө… дутамагаар хэрэглэгдэнэ. Юунд… гэхэдэ, ой модотой газарнууд… барихадаа хаа хаянагүй моды… ень унагаадаг байха. Тэдэ мод… дые тэндэнь таарамаар үлөө… шухала. Городые ногооруулга… олониитэ зон, һургуулиин һу… рагшад хабаадабал, ехэ хүдэлмэ… ри хэхэ байһаниинь элитэ.

Городойнгоо үйлсэ, гудамжа… нуудые таарамжатай зохид болго… заһаха ёһотойбди. Үйлсын үргэ… наринһаа хотын түхэл хубилда… ха юм. Улаан-Үдын үйлсэнүү… саашадаа дунда зэргээр 40 мет… үргэнтэй болохо юм. Гудамжаа… ябаһан автобус, автомобильнууд… һаа гараһан утаанай, абяаны… нүлөөлхэгүйн тула тротуарнуу… 5—6 метр үргэн байха зэргэтэй… Зарим гудамжануудай мүнөө үр… гэдхэгдэжэ болохогүй байһа… дээрэһээнь, хүндэлэн гараһа… үйлсэнүүдые үсөөрүүлхэ шуха… ла. Тиихэдэ автобус, машина… нуудай зогсодог газар мүн л… үсөөржэ үгэхэ болоно.

Улаан-Үдэ хотодо 1980 он бо… лотор ехэ барилга хэгдэжэ, рес… публикын ниислэл хотын түхэл… хубилха, гоё һайхан болохонь… дамжаггүй.

Бүхы талыень анхаралдаа… абаад байхада, Улаан-Үдэ хотодо… хараалагдаһан барилганууд 1980… он болотор баригдажа дүүрэхэ… гэжэ этигэмээр.

Л. Путерман.

СОЁЛОЙ ХҮДЭЛМЭРИ ТУХАЙ

Хоёр ондоо жэшээ

…дөөгэй хүн зоной соёл… эрилтые яһалал …хаар арга боломжо газар …дэ бии. Байһан клубууд, …иотекэнүүд, киноустанов…уд өөһэдынгөө зорилго …эргэ дүүргэнэб? Бүгэдөө…айн хүдэлнэ гэхын арга…айдаг. Жэшээ болгон Хо… аймагай Нарһатын сов… гурбадахи, дүрбэдэхи …ленинүүдэй клубуудые … үзөө.

…рбэдэхи отделенидэхи хү…й клуб үшөө «Улаан…» гэжэ колхозой дутуу …аар 1957 ондо бүтээһэн … байшан соо оронхой аад, …өө хүнэй һуушагүй хүй…байдаг; тэрээндэ мүнөө …эд заһабари хэрэгтэй бо…ой. Клубай гэрые хүсэн… оруулха тухай Нарһатын …овет, совхозой дирекцидэ …дахин хэлсээн болоһон …үгэһөө сааша хэрэг бү…үй. Энэ гэһээрээ һаа, …өө клуб хүдэлхэ аргагүй, …хэлгүй үлэшэхэеэ байна.

Клубые даагша Ешидоржиева, киномеханик Гармажапова гэгшэд иимэ байдалтай эбсэшоод, һанаа амгалан, үдэр лэ үнгэрэбэл болоо гэжэ һуудаг.

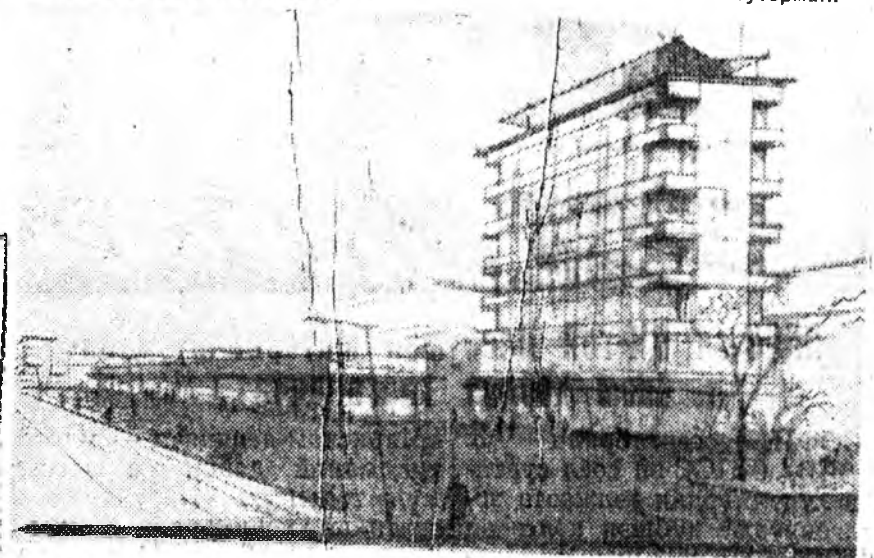
Зунай сагта ядалгүйгөөр клубайнгаа хүдэлмэри эмхидхэхэ аргатай байһан аад, нүхэр Ешидоржиева юумэ хээгүй. Наада захань, клуб доторнь ороод үзэхэдэ, хүнды хооһон, нэгэшье лозунг, портрет үгы. Тэндэнь кино гарахаяа болиһоор һара хахад болобо. Тэндэхи Догна гэжэ сэлеэндэ зуу гаран үрхэтэ айл, дүрбэдэхи отделениин диилэнхи ажалшад байрладаг. Клубай хүдэлмэриие һайжаруулха тухай тэдэнэрэй хэдэнтэ бэшэ асуудал табиһан, гомодол оруулһаниинь буруу бэшэ. Теэд ажалшадай эрилтэдэ анхарангүй, Хориин аймагай культурын таһагай хүтэлбэрилэгшэд өөһэдынгөө хүдэлмэрилэгшэдые дурлаһан сагтань амаралтада табижархидаг зантай. Тиигэжэ киномеханик Гармажапова хүдөө ажалай хүдэлмэриин энэ халуун хаһада амаралтада гарааб гээд, хубиингаа хэрэгтэ ябажа байха юм.

Анхандаа «Улаан Яруна» колхозой һайн тооной байһан, мүнөө Нарһатын совхозой гурбадахи отделениин клуб баһал заһабари, һэльбэлгэ хүүлхээр болонхой. Тиин отделениин парторганизациин, Нарһатын сельсоведэй хүтэлбэрилэгшэдэй ниитын хүсые эмхидхэн, хоёр-гурба дахин воскресник хэжэрхибэлнь тус клуб дулаалха, будаха, сэбэрлэхэ хүдэлмэри бэлээр бүтэшэхэ байгаа. Теэд мүнөө болоходо клубые даагша нүхэр Ю. Тян заһабари хэхэ мүнгэн үгтэнэгүй гээд, үбэлэй үедэ хайшан гэжэ клубайнгаа хүдэлмэри ябуулхабиб гэжэ огто һанаагаа зобоногүй.

Зонойнгоо культурна байдалай түлөө үдэр бүри һанаагаа зободог, үүсхэл һайтай партийна организациин, соёлой шударгы бэрхэ хүдэлмэрилэгшэдэй байһан газарта тад ондоо байдал харагдана. Энэл Нарһатын совхозой хоёрдохи отделенидэ хүдөөгэй клуб үбэл зунгүй һайнаар хүдэлнэ. Үдэр бүри кино гарадаг, байд гээд лэ уран һайханай самодеятельностиин концерт табигдадаг, һонирхолтой лекци, хөөрэлдөөн ходо үнгэргэгдэдэг юм. Улхасаа тосхоной зоной улам олошорһон, клубта эмхидхэгдэдэг хэмжээ ябуулгануудта ажалшадай олоороо хабаададаг болоһон ушарһаа клубай хуушан гэр багададаг болоо һэн. Тиин энэ хабар улхасаагайхид өөһэдынгөө хүсөөр шэнэ клуб бария гэһэн шиидхэбэри абаад, воскресник хэжэ, модыень бэлэдхэһэн. Һүүлээрнь нютагай наһажаал дархашуул зундаа торхыень сабшажа дүүргээд, шэнэ байшангаа жэлэй дүүрэтэр бэлэн болгохоор шармайн хүдэлжэ байнхай. Энэ һайн һайхан хэрэгые үүсхэхэ ябадалда эндэхи парторганизациин секретарь нүхэр Ц. Ширабон, отделениин эрхилэгшэ нүхэр Р. Цыбенов ехэ оролдолго гаргаа.

Улхасаагайхидай жэшээ дээрэһээ хаража үзэхэдэ, зоной үүсхэлые дэмжэн эмхидхэжэ шадабал, хуушан клубые заһахаһаа байтагай, шэнэ байшан барижархиха хүсэн бии гэжэ гэршэлнэ. Нютагай соведүүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй өөһэдынгөө мүнгэн сангай жасаһаа хараалагдаһан, хүдөөгэй соёл гэгээрэлэй эмхи зургаануудай заһабарида хараалагдаһан гаргашые саг доронь үгэдэг һаа, юумэн бүришье бүтэсэтэй байха һэн ха гэжэ һанагдана. Мүн тиихэдэ, Нарһатын совхозой дирекци (директор нүхэр П. М. Павлов), партком (секретарь нүхэр К. Д. Цыдыпов) отделенинүүд дээрэ байһан хүдөөгэй клуб, библиотекэ болон киноустановконуудай хүдэлмэри тухай һаналаа табихаһаа гадна, бодото туһаламжа үзүүлдэг һаань тон һайн байгаа, тиигэхэ сэхэ уялгатайшье гээшэ.

Е. Золтоев,
Хориин хүдөөгэй парткомой пропагандист.

Түмэр замай вокзал шадар баригдаха наймаанай центр.

Пропагандистнарай суглаан-семинар

КПСС-эй Буряадай обкомой зарлаһан пропагандистнарай суглаан-семинар Улаан-Үдэ хотодо сентябриин 3-да эхилээ. Промышленна, хүдөөгэй партийна комитедүүдэй, городой райкомуудай соёл сурталай таһаг даагшадай орлогшонор, партийна гэгээрэлэй кабинедые эрхилэгшэнэр, пропагандистнар, промышленна предприяти, барилга, колхоз, совхоз, эмхи зургаанудта хүдэлмэрилдэг политгэгээрэлэй кружогуудые хүтэлбэрилэгшэд, штатнабэшэ пропагандистнар, лекторнууд энэ суглаанда хабаадана.

Семинарай эхилһэн түрүүшын үдэр «Партиин ЦК-гай июниин Пленумэй тогтоол, пропагандистнарай зорилгонууд тухай» КПСС-эй Буряадай обкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр А. У. Модогоев, «Зүүн-Сибириин экономическа район, тэрэнэй саашанхи хүгжэлтын шухала асуудалнууд тухай» Зүүн-Сибириин совнархозой түрүүлэгшэ нүхэр М. Н. Маркелов элидхэлнүүдые хээ. Үсэгэлдэр семинар хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлбэ. Республикын хүдөө ажахын мүнөө үеын шухала зорилгонууд, коммунизм байгуулагшын сахиха ёһо заншалта хуули, пролетариадай диктатураһаа бүгэдэ арадай гүрэн түрэдэ оролго, бүхэдэлхэйн коммунис, хүдэлмэришэнэй мүнөө үеын хүдэлөөн гэһэн асуудалнуудаар элидхэл, лекцинүүд шагнагдаа.

Мүнөөдэр семинарай секционно хүдэлмэри эхилхэ. Үглөөдэрынь хэдэн пропагандистнар өөһэдынгөө хүдэлмэриин дүй дүршэл тухай хэлэжэ үгэхэ, тэрэнииень зүбшэн хэлсэхэ юм.

Гайхамшагта түйлалта, баясама үрэ дүн

„Сүлөөтэ Болгари социализм байгуулна" гэһэн выставкэһээ

…дэ үдэрнүүдтэ Москвагай …кольники» паркда нээгдэ… «Сүлөөтэ Болгари социа…м байгуулна» гэһэн выстав…й танилсаха бүреэ, дурсаг…н оронойн национальна соёл …турынтаа талаар гайхал…түргөөр урган хүгжэжэ бай…ань урмашан баясахаар лэ. …н сасуу, арадай засагай …ёһоор (19 жэлэй туршада) …нэй һалбари бүхэндэ түй…н асари ехэ амжалта, илал…удай зарим тэды хубинь … харуулагданхай ха юм. …үнөө үеын социалис Бол…—болбосон түрүү индуст…ай, мүн хүгжэнги газар та…ан эрхилдэг орон болон…

…үбхын түрүүн выставкэ ха…адые юун һонирхуулнаб? … онсо өөрэ зүйл тэдэнэй …рал татанаб? Асари томо …на реактор, уран шүлэг… эршэтэ дуунууд, хүдөө…ын хүсэтэ машина, зэмсэ… зүрхэ татама зүжэг наа… гайхамшагта борско судна, …уулиин шэнэ шэнэ барил…уд, мүн эрхим һайн кино …л — эдэ бүгэдэ хадаа со…изм тээшэ шууд сэхэ зо…о ябаа арад түмэнэй һүр…аланта алхам, нангин хү…л мүн болоно.

…иин гэһээ, дурсагдаһан энэ …ой хүршэнэр — капиталис …нүүд түүхын богонихон ху…м соо иимэ гайхамшагта …дүн огто түйлаагүй, теэд …ажа шадахашьегүй. Гансал …ксизм-ленинизмын хамагые …гша хүсэтэ үзэл суртал бол… арадые сүлөөтэ оронойнь …го эзэд болгоо бшуу.

…рон доторoo социализм бай…лагша эдэ зоной соёл болбо…лойнь хүгжэлтэ онсолон …эглэхэ хүсэлтэйбди. Зү… ном һудар гээшэ эртэ урда …аа эрдэм ухаанай хүгжэл… нангин толи-элиһэнь боло… ерэһэн домог түүхэтэй… …тавкын таһаг, дэлгүүр дээгүүр гайхалтай уран гараар нэхэжэрхиһэн болгар ковер һануулма үнгэ бүриин зурагтай, удха түгэс зохёолнууд хүнүүдэй анхарал татана… Хамагай түрүүн Маркс, Энгельс, Ленин багшын гүн ухаата зохёолнуудһаа эхилээд, бэлигтэ дуушад, уран зураашадай, композиторнуудай, архитекторнүүдэй, мүн элитэ эрдэмтэд-шэнжэлэгшэдэй эрхим дээжэ зохёолнууд тусхай таһагуудыень шэмэглэнхэй. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, номууд… номууд… номууд… Хэрбээ хүн бүхэндэ хүртэсын зэргээр, эндэ хэблэгдэдэг бүхы ном дэбтэр, газетэ, журнал абажа үзэбэл, энэ талаар Балкан шадархи оронууд сооһоо тэдэнэй түрүү һуури эзэлдэгынь гайхалгүй. Энэнь хүн зоной үзэг бэшэг мэдэхэгүй ябадалай эсэслэн усадхагдажа байһанай эли тодо баримта болоно. Жэшээлхэдэ, оронoй дээдэ һургуулинуудта һуралсадаг хамаг студентнүүдэй, мүн тэрэшэлэн тусхай мэргэжэлтэдые бэлэдхэдэг (тэрэнь хамтадаа 140) газарнуудтахи хүнүүдэй тоо, хэмжээе хараада абабал, социализм байгуулагша сүлөөтэ Болгари мүнөөдөө Франци, Итали, Канада, мүн Баруун Германи мэтын оронуудые ахижа гараад ябана. Гэтэр үшөө нэгэ баримта дурдая. Энэ оронoй дээдэ һургуулинуудта, выставкын дүнгөөр Европо, Ази, Африкын гуша мянга гаран эдиршүүд һуралсадаг байха юм.

Тиихэдэ капитализм арад зондо ямар туһа нэмэри хүргэнэб? Болгаритай хаяа хадхажа һуудаг Турциин байдалһаа хараад үзэбэл, тэндэхи бүхы хүн зоной далан хубинь үзэг бэшэг огто мэдэхэгүй шахуу байһаар.

Саашадаа эрдэм мэдэсэ, гэгээрэл болбосоролой улам хүгжэн дэлгэрхэтэй хамта, мүн литература, искусствын хүмүүжүүлхы үүргэнь дээшэлхэ байна. Мүнөө Болгари дотор дүн хамта 46 арадай театр, тэрэ тоодо 5 оперно театр хүдэлжэ байдаг. Гэхэһээ байтагай, Европын театрнуудай эхэ нютаг гэжэ анханһаа суурхадаг Греци — хургаа даражa тоолобол, мүнөөдөө оройл 20 гаран театртай ха юм. Иимэрхүү баримта, жэшээ эндэ дурдаха болоо һаа олон.

Дэлхэйн болон, мүн бэшэшье үндэһэ яһатанай классигуудай балетнэ, оперно, драматическа орёо зүжэг наадануудые Болгариин уран искусствын мэргэжэлтэд угаа шадамараар табидаг болонхой. Культурын элитэ ажал-ябуулагшад—Крыста Сарафов, Иван Попов, Златина Недева, Николай Гяуров, Димитр Узунов, Борис Христов болон бусадай нэрэ солонь холуур мэдээжэ болонхой.

...Хэдэхэн жэлэй урда тээ зуун жэлэйнгээ алдарта ойн баяр тэмдэглэһэн — домог суута Софийска арадай театр — тэдэнэй национальна культурын ёһото омогорхол мүн. Энэ ушарта славян уг үндэһэтэ — ород, болгар арадууд оюун мэдэрэлэйнгээ талаар мүн лэ хани халуун барисаатай байһан. Эдэ хоёр оронoй гүн сэдьхэлэй мэдэрэл, аха дүүгэй ёһолол юугээр баримталхаб гэхэдэ Европын талада энэ гайхамшаг театрай түрүүшынхээ нээгдэхэдэнь, ородой элитэ ехэ драматург А. Островский үнэнхэ зүрхэнһөө баясаһан, халуунаар амаршалһан бэлэй... Энэл ушарһаа оюун бэлигтэ драматургымнай гүн удхатай зүжэг зохёолнууд тэндэхи театрнуудай сценэ дээрэ мүнөөшье табигдадаг бэшэ аал? Тэрэшэлэн МХАТ-ай мэдээжэ актер, бэлигтэ дуушан Н. Массалитинов хорёод жэлэй туршада Болгариин залуу мэргэжэлтэдэй зүб замаар урган хүмүүжэхэ, уран шадабаряа улам дээшэлүүлхэдэнь яһала оролдоһон габьяатай. Мүн совет үеын уран зохёолшод, драматургнуудай һай һайн зохёол-зүжэгүүд Болгариин ажалшадта халуунаар угтагдадаг байха юм.

Гэхэтэй хамта, арадай засаг түрын гансахан кино, театрнуудай хүгжэлтөөр бэшэ, мүн тэрээнһээ дутуугүй шухала жанр—уран биирэй искусствааршье онсо һонирходог байһаниинь эндэ элирнэ. Энэнь юун дээрэһээ харагданаб гэхэдэ, соёл культурын таһаг соо табигдаһан элитэ уран зураашa В. Димитровой «Басагад», скульптор С. Крумовай «Хүдэлмэришэ хүнэй бодол», В. Стайковой «Суглаан», А. Поплиловой «буудуулжа алуулһанай һүүлээр», мүн таряаша басаганай образ талархама зохидоор харуулһан В. Миленковой болон бусад мэргэжэлтэдэй зохёолнуудые жэшээлэн баримталая. Тэдэнэй үнэншэмэ тодо, бэлигтэ һай һайн зохёолнууд арад зонойнгоо социализм байгуулха хэрэгтэнь нүлөөгөө үзүүлнэ бшуу.

...Мүнөө үе сагайнгаа түрүү үзэл бодолоор нэбтэрэнги, үндэһэ яһанай ёһото хэлбэри маягтай иимэ киноискусство хадаа орон дотор бэелүүлэгдэһэн гайхамшагта социалис хубилалтануудай толотомо ашa үрэ мүн. Хархис буржуйнарай зонхилжо байһан саг үеынхидэ орходоо мүнөө орон доторнь кинотеатрнуудай тоо арба дахин олошоронхой.

Хүгжэлтын шэнэ шатада байһан болгар арадай түрэл литература, искусствын дээжэ баялигтайнь тодорхойгоор танилсаад байхадаа, тэндэхи уран мэргэжэлтэ оюутан хамаг творческо хэрэг ажалаа имагтал социалис реализмын гол шэглэл дээрэ үндэһэлэн баримтална гээд ханамжатайгаар тэмдэглэхэ хүсэлэн түрэнэ.

Шэнэ, социалис Болгариин ажалшадай оюун мэдэрэл, ухаасэдьхэлэйнь эрилтэ үдэрһөө үдэртэ дээшэлнэ... Ургамал ногооной наранай элшэ тээшэ найган тэгүүлдэгтэл, эндэхи хүн зон литература, искусствын эрхим дээжэ зохёолнуудаар һонирхохоһоо гадна, өөһэдэйнь эдэбхи үүсхэл бадарна. Гансал уран һайханай бүлгэмүүдтэ хамтадаа хахад миллион гэхэгү, али орон дотор ажаһуудаг дүрбэдэхи хүн бүхэн шударгыгаар хабаадалсадаг болонхой. Тиихэдэ 800 мянга гаран уншагшад орон дотор тоологдоно. Энэ хадаа баһал ниитын шэнэ байгуулалтын илан мандажа байһанай толотомо гэршэ ха юм.

...Эртэ урдын эндэхи газар дайда дээгүүр шэнэ үеын наран элшэ туяагаа сасан түхөөнэ. «Шанга тэмсэлэй тулалдаан соогуур хатуужаһан ород, болгар болон совет, болгар арадуудай мяха шуһанай хэтын хани барисаан мүнөө хүрэтэр түйлажа ерэһэн гайхамшагта илалтымнай үрэ дүн мүн гэжэ манай арад баяр баясхалантайгаар мэдэрнэ» гээд Москвада выставкэ нээхэ дээрэ Болгариин Коммунис партиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь, Республикын Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшэ нүхэр Тодор Живков хэлээ һэн.

«Ямарханшье амидаралта юумэнэй ажабайхын тулада наранай элшэ, агаар хоёр зайлашагүй шухала хэрэгтэй» гэһэн Болгариин элитэ ехэ вождь Георгий Димитровой гүн удхата үгэнүүд выставкын манлайда аржын толорно. Энэнь хоёр арадуудай аха дүү ёһоной холбоо барисаа хэтэ мүнхэдэнь нягталһан удхатай бшуу. Энэнь совет хүнүүдтэ угаа нангинаар һанагдадаг ха юм.

А. РОМАНОВ,
ТАСС-ай шэнжэлэгшэ.

Болгариин Арадай Республикын ниислэл Софи. ТАСС-ай фотохроико.

БУРЯАД ҮНЭН
3-дахи нюур
1963 оной сентябриин 5.

КОММУНИС АЖАЛАЙ КОЛХОЗДО

КРАСНОДАРАЙ ХИЗААР. Каневска үйлэдбэриин управлениин «Победа» колхоз Кубанини олон һалбаритай түрүү ажахы юм. Энэ ажахы 20 мянга үлүүтэй гектар газартай, 103 трактортай, 81 комбайнтай, 41 автомашинатай, бусад олон техникэтэй.

Энэ жэлдэ гүрэндөө 800 үлүүтэй пүүд таряа, 3 мянга гаран тонно һү, мянга үлүүтэй тонно мяха худалдаа. Жэлэйнь олзо доход 5 миллион түхэриг болоно.

Энэ колхоздо гайхамшаг таряашад, малшад, механизаторнууд урган гараа. 350 колхознигуудта коммунис ажалай ударнигай нэрэ зэргэ олгогдоо. «Победа» колхоз Кубаньда түрүүшынхеэ коммунис ажалай колхозой нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. «Победа» колхозой правлениин байшангай газаа. 2. Колхозой стадион дээрэ футбольно командынхид бэеэ зэһэжэ байна. 3. Үхибүүдэй врач Л. А. Обозная колхозник эхэнэр З. И. Головинагай үхибүүд Галя, Володя гэгшэдые үзэжэ байна.

ТАСС-ай фотохронико.

Хилын саанаһаа

КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй материалнуудтай ном хэблэн гаргагдаба

СОФИ, сентябриин 3. (ТАСС). КПСС-эй соёл суртаалай хүдэлмэриин ээлжээтэ зорилгонуудые зүбшэн хэлсэһэн КПСС-эй ЦК-гай июниин Пленумэй материалнуудтай ном Болгариин Коммунис партиин хэблэл барлан гаргаа. КПСС-эй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь Н. С. Хрущевой хэлэһэн «Марксизм-ленинизм — манай туг, манай дайшалхы зэбсэг мүн» гэһэн үгэ, «Партиин соёл сурталай хүдэлмэриин ээлжээтэ зорилгонууд» тухай КПСС-эй ЦК-гай секретарь Л. Ф. Ильичевой хэһэн элидхэл, Л. Ф. Ильичевой элидхэл тушаа Пленумэй тогтоол энэ ном соо хэблэгдээ.

В. Терешкова, В. Быковский Болгарида айлшалхань

СОФИ, сентябриин 3. (ТАСС). Болгариин Коммунис партиин Центральна Комитедэй, Болгариин Арадай Республикын Арадай Суглаанай Президиумэй, Министрнүүдэй Соведэй уряалаар дэлхэй дээрэхи түрүүшын эхэнэр-космонавт Советскэ Союзай Герой Валентина Терешкова, Советскэ Союзай Герой подполковник Валерий Быковский Болгарида айлшалха болоо. Тэдэнэр Болгариин арадай национальна һайндэртэ — сентябриин 9-дэ зорюулагдаһан баярта хабаадалсаха юм.

Гаванын деклараци—тэмсэлэй туг мүн

ГАВАНА, сентябриин 3. (ТАСС). Гаванын түрүүшын декларациин гурбадахи жэлэй ойе Кубын арад тэмдэглэжэ байна. Арадай генеральна ассамблейн болоходо, хэдэн зуу мянган кубынхид өөрыгөө тоорхойлхо, бүрин эрхэтэй байха гол ёһонуудые хамгаалһан байгаа. Таряашадай газар эдлэхэ эрхые, хүдэлмэришэдэй ажалайнгаа үрэ дүнгые ашаглаха эрхые, үхибүүдэй эрдэмэ һураха эрхые, гражданска болон социально-политическэ талаараа эрэшүүлтэй эхэнэрнүүдэй адли байха эрхые, харин монополинуудые өөрынгөө мэдэлдэ абаха гүрэнэй эрхые, нациин хүсэд бэеэ даанхай байха эрхые тэдэнэр Кубын арадай зүгһөө соносхоо һэн гэжэ тус ойдо зорюулагдаһан статья соогоо «Революсьон» газетэ бэшэнэ. Энэ түүхэтэ документ хадаа тэмсэлэй туг болоно гэжэ газетэ онсолон тэмдэглэнэ.

Социализм байгуулагшадта зорюулагдана

ГАВАНА, сентябриин 3. (ТАСС-ай корреспондент Р. Князев иигэжэ дамжуулна:

Оронной экономикын элдэб һалбаринуудта хүдэлхэ кадрнуудые бэлэдхэхэ хэрэгтэ, Кубын революционно правительство ехэ анхарал хандуулна. Сүлөөтэ аралай олон провинциинуудта хүдэлмэришэдэй мэргэжэл дээшэлүүлхэ шэнэ шэнэ центрнүүд байгуулагдаа. Иимэ центрнүүдэй нэгэн ологшо «Сан Лоренцо» гэжэ техническэ һургуули Сьенфуэгос городто (Лас-Вильяс провинци) һаяар нээгдэхэнь.

Советскэ Союз, Чехословаки болон бусад социалис оронуудһаа абтаһан түхеэрэлгэнүүд мүнөө мастерскойнуудтань тодхогдожо байнхай. Элдэб олон мэргэжэлэй мянга гаран хүдэлмэришэд — механигууд, электригүүд, гагнууршад, шулуушад, модошо дархашуул болон бусад эндэ һураха юм. Һуралсалай городогто хүдэлмэришэдэй һурахада, амархада хэрэгтэй болохо бүхы шухала юумэн бии. Һургуули өөрын столовотой, ехэ библиотекэтэй, техническэ информациин хэгдэхэ тусхай залтай.

Ехэ удха шанартай аяншалга

ВАРШАВА, сентябриин 3. (ТАСС). КПСС-эй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущевой Югославида аяншалга Советскэ Союзай болон Югославиин холбоо барисаанай саашадаа һайжаралгада, хоёр оронной хоорондо али бүхы талын харилсаа үргэдхэн бэхижүүлгэдэ туһалаа гээд «Экспресс вечорны» гэжэ газетэ бэшэнэ.

БУРЯАД ҮНЭН
4-дэхи нюур
1963 оной сентябриин 5.

Бүлэглэлнүүдтэ хабаадалсахагүй политикые Инди бэелүүлхэ

ДЕЛИ, сентябриин 3. (ТАСС). «Бүлэглэлнүүдтэ хабаадалсахагүй гэһэн политика Индиин бэеэ даанхай байдалай хубинь болоно» гээд Индиин правительствын гадаадын политикын асуудалнуудаар парламентын штадуудай соведтэ үгэ хэлэлгые мүнөөдэр хаахадаа премьер-министр Неру мэдүүлээ. Инди сэрэгэй бүлэглэлнүүдтэ хабаадалсахагүй политика бэелүүлдэг байгаа, саашадаашье бэелүүлхэ гээд тэрэ онсолон тэмдэглээ. Инди хадаа «өөрынгөө газар дээрэ харинн сэрэгэй баазануудые хэзээдэшье байрлуулхагүй» гээд Неру мэдүүлээ. Инди сэрэгэй бүлэглэлнүүдтэ оролсоод, өөрынгөө газар дээрэ харинн сэрэгүүдые байрлуулаа һаа, оронойнгоо эрхэ сүлөө болон бэеэ даанхай байдалые алдаһан болохо гээд Неру онсолон тэмдэглээ.

Инди Хитад хоёрой, Инди Пакистан хоёрой хоорондохи харилсаанууд тухай Неру час хахадай турша соо хэлэһэн үгынгөө гол хубиинь зорюулаа. Инди Хитад хоёрой хоорондохи хилэ дээрэ болодог арсалдаае амгалан ёһоор гуримшуулха шухала байһан тухай хэлэхэдээ, хоёр оронной хоорондо хэлсээ хэжэ, хилэ дээрэхи арсалдаа гуримшуулхые Инди хүсэнэ гэжэ премьер-министр онсолон тэмдэглээ.

Инди Хитад хоёрой хоорондохи хилэ дээрэ болодог арсалдаае гуримшуулха зорилгоор Коломбодо зарлагдаһан конференцидэ хабаадаһан оронуудай дурадхалнуудые Хитадай зүбшөөн абаа һаань, Индиин болон Хитадай түлөөлэгшэдэй уулзалгада таарамжатай эрхэ байдал бии болгохо һэн гээд тэрэ тэмдэглээ.

Кашмир тухай асуудалда тогтоходоо, оронойнгоо эрхэ сүлөөдэ тааруугүйгөөр энэ асуудал гуримшуулхые Инди зүбшөөхэгүй гээд Неру онсолон тэмдэглээ.

Америкын телевидениин корреспонденттэй Дж. Кеннеди хөөрэлдэбэ

НЬЮ-ЙОРК, сентябриин 3. (ТАСС). США-гай президент Дж. Кеннедитэй өөрынгөө корреспондент У. Кронкайт гэгшын хөөрэлдэһэн хөөрэлдөөе «Коламбиа бродкастинг систем» гэжэ телевизионно компани үсэгэлдэр дамжуулаа. Америкын негрнүүдэй эрхэдэ, 1964 ондо болохо президентын һунгалтада хамаатай хэдэн асуудалнуудта Дж. Кеннеди түрүүн харюусаа.

США-дахи хүдэлмэригүйшүүл тухай президентдэ асуудал табигдаһан байгаа. Тиихэдээ, корреспондент иигэжэ ажаглалта хээ: «г-н президент, мүнөө Ажалай үдэр тэмдэглэгдэжэ байна, тэрэниие 5 миллион шахуу американецууд үнэндөө һайндэрлэхэ үндэһэ баримтагүй. Энэ хадаа тэдэндэ ажал хэнгүй байха баһа нэгэ үдэр боложо үгэнэл...»

«Энээниие гэнтэ өөрынгөө һанаашаар шиидхэхэ аргагүйл. Даншье олон хүнүүд ажал хүдэлмэри бэдэрнэ, олон шэнэ машинануудай бии болоходо, хүнүүд олоороо ажалгүй болоно» гэжэ тус асуудалда Дж. Кеннеди харюусаа.

«Хүдэлмэригүйшүүлые олон болгохогүй гэжэ оролдохо гээшэ эгээн шухала хэрэг болоно» гээд президент тэмдэглээ. США-гай бүхы хүдэлмэриин хүсэнэй 5 процентнь мүнөө ажалгүй юм. Тэрэниие 2—2,5 жэлэй турша соо үсөөрүүлжэ болохо гэжэ найдахаар гээд тэрэ элирхэйлэн мэдүүлнэ.

Агаарта, замбуулинай дайдада, уһан доро ядерна туршалгануудые хорихо тухай договорой Америкын сенадта зүбшэн хэлсэгдэһэн тухай тогтоходоо Дж. Кеннеди иигэжэ мэдүүлээ. «Эгээн һайн талань гэхэдэ, договорые эсэслэн баталхын түлөө сенадта тон олонхи дуунууд үгтэһэн байна». «Договор баталхадаа ямар нэгэн эрилтэ табиха болоо һаа, минии һанаашаар горитойхон алдуу эндүү болохо байгаа» гээд тэрэ нэмэжэ хэлээ.

Урда Вьетнамда һүүлэй үедэ болоһон ушарнуудта хөөрэлдөөнэй үедэ ехэ анхарал хандуулагдаһан байна. Нго Динь Дьемэй правительство «арадтаа хүндэгүй болоо» гэжэ президент мэдэрхэ баатай болоһон байна. «Буддын шажантанда эсэргүү хашалга хэһээлтэ хэхэ гээшэ огто тааруугүй ябадал байгаа гэжэ бидэнэр тоолонобди» гэжэ президент заагаа. «Коммунистнуудта эсэргүү дайнда илажа гарахынь түлөөдэ» США-һаа саашадаашье туһаламжа абахат гэжэ нгодиньдьемовскэ засагаархидые Дж. Кеннеди найдуулаа.

ЗУРАГЛАЛ

ХОЙТО ЭРЭЭНЭЙ ТАЛАДА

Үглөөгүүр аалихан намдуу. Гансал эртэ һэридэг шубуудай дуулаха, үргэһэ нойргүй Сэхир голой шааяха соностоно. Заримандаа талын зайгуул һэбшээн ерээд, хуһадай нойрмог набшаһадые гасаална.

Эндэ Захааминай «Коммунизм» колхозой Хойто Эрээн гэжэ газарай үбһэшэдэй звено байрладаг юм. Бригадирынь Санжай Цыдымпилов. Үбһэшэдэй отогто баһал шууягүй, хон-жэн. Түүдэг дээрэ үлгэгдэһэн хара тогоон соо сай бусална. Хуурай түлеэнэй нижаганаса носохо үглөөнэй һонор агаарта эли тодоор дуулдана. Галай дүлэн тогооной оёор долёоһоор дээшээ ошотоно. Санжай адаглан, бодолгото болонхой һууна. Наранда дүрэжэ харлашаһан зэд улаан шарайдань гэгээн гэрэлтэ бодолһоо энеэдэн бии болоод, нюдэнэйнь зубхида ошҷожо суглараад, тэрэ дээшээ дэгдэн үгы болоһон дүлэндли унтаршана. Тиигээд Санжай мүнөөхил түүдэг руугаа хараһан зандаа.

—Үшөө нэгэ ажалай үдэр нигээд эхилхэнь,—гэжэ би Санжайе хөөрөөндөө хабаадалсуулхые хүсэн хэлэбэб.

—Тогооной оёор долёогоод, дээрэ ошоод унтарһан галай энэ дүлэн анхарыш, хэды һонин бэ? Жэгтэйл! Дэлхэй дээрэ һонигүй юумэн гэжэ огтолон үгы гэжэ һананаб. Ямаршье һонигүй юумэндэ һонирхолтой талыень бэдэржэ һураха гээшэ хэды ехэ туйлалта гээшэб гэжэ тугаарай бодолготон һуугааб.

Тиигээд нэгэ хэды дуугай байһанай һүүлээр, дахинаа зугаалжа ороно:

—Түрүүшээр һанаад үзэхэдэ, мүнөөдэршни үсэгэлдэртэсэ тон адли шэнгил. Үлгөөгүүр—сабшалга, үдын халуун болоходо—тармалга тиигээд сомолго—нэгэл мэдэхэдэш ажалай үдэр дүүрэшэһэн байха. Баһал нимэрхүүгээр үглөөдэршни үнгэрэн ошохол. Үдэрэй хойноһоо недели үнгэрхэ, неделиин хойноһоо һара, һарын хойноһоо жэл ябашаха. Хүнэй наһан нэмэжэл байха, жэгтэйл байна даа. Теэд хамаг юумые һайса адаглаад үзэхэдэ, урдань хараа, обёороогүй шэнэ шэнжэ түхэлнүүдые анхаржа баясахаш. Жэшээнь, үбһэ хуряалгын үдэр бүхэниие адлишаагаад үзыш даа, тад ондоонууд бэзэ. Үдэр бүхэндэ хүн урагшаал дабшана. Үдэр бүхэндэ оршон тойронхи юумэеэ танигдашагүй болгон хубилгана. Гансал хүндэ найдаха хэрэгтэй!

Хүндэ найдаха хэрэгтэй... Энэ үнэн зүрхэнһөө хэлэгдэһэн үгэнүүдтэ хэды гүнзэгы бодол бииб! Иимэ үгэнүүдые гансал һайхан сэдьхэлтэй хүн лэ хэлэдэг бшуу.

Үбһэшэдэй звеногой бригадир Санжай Цыдымпиловай абари зангай эгээл хүсэтэй, эгээл һайн талань юун бэ гэхэдэ, тэрэ хүдэлжэ ябаһан хани нүхэдтөө хододоо этигэжэ, үнэн зүрхэнһөө хандан, найдажа ябадаг. Энэнь тэрэнэй ажалда дайшалхы зэбсэг, багажань боложо үгэдэг юм шуу.

Колхозой түрүүлэгшэ Сергей Хабарович Санжитовай «Санжай, Хойто Эрээнэй бригадые хүтэлхэ болоош» гэхэдэнь түрүүшээр түдэгэсэн арсабашье, һүүлдэ тэрэ олон бодолнуудые бодожо үзөөд, нэгэндэл хүрэжэ ерэһэн: «Үбһэ хуряалгын түрүүшын үдэрһөө ажалаа һайнаар эмхидхэхэ». Эндэһээл, нээрээшье, саашанхи ажалайнь шиидхэхы түшэг тулгуури үндэһэтэй байгаа.

Ажал тухайдань Санжайтай удаан хөөрэлдөөбди. Хоёр зуун табин гектар талмайн үбһэ ногоо сабшаха зорилго тухайгаа хөөрөө. Заримдаа хөөрөөмнай асуудал харюу хоёр болошоно.

—250 гектар талмайһаа хэды шэнээн үбһэ абаха зомта?

— Хсёр мянга найман зуун центнер.

— Мүнөө хэды центнер үбһэ тэжээл бэлдээд оайнат?

— Хараалагдаһан түсэбөө дүүргэнхэйбди. Үшөө тиихэдэ сентябриин нэгэн болотор гурба мянган центнер болгохо хүсэлэнтэйбди.

Хөөрэлдэһөөр ябатараа сабшалангай талмайда ерэнэбди. Арбан юһэн гар хажууршад тэрэ дары хойно хойноһоо зэргэлшэбэ. Эгээ түрүүлэн сабшажа ябаһан бригадирые харахада, урмашамаар байгаа һэн. Юһэдэхи номерой томо хажуураар үдхэн хүхэ ногоо тэбэр тэбэрээр унагаан ябахые харагша һайт! Доогуур хюһан сабшахадаа хэды үргэн мүр абана гээшэб. Эгээ һүүлдэ сабшажа ябаһан Бадмацырен Соктоевой шарайда «Санжай ахаһаашье дутуугүй сабшажа һурахаб» гэһэн эрмэлзэлгэнь бэшээтэй шэнги.

Уданшьегүй таба минутын «амаралта» боложо, Санжай Цыдымпиловтай урда эхилһэн хөөрөөгөө үргэлжэлүүлбэбди.

—Яһала ехэ амжалта туйлаа байналта даа. Теэд хайшан гэжэ иимэ амжалта танай гарта орошоо гээшэб юрэдөө,—гэжэ асуунаб.

— Хаа яанагүй, ямаршье газар нютагта түсэб даабаринууд үгтэдэг юм. Зүгөөр энээниие бэелүүлхын түлөө ехэл юумэн хэрэгтэй. Нэн түрүүн ажалшадай коллектив бата бэхи, нэгэ айлай үхибүүд шэнги эбтэй этэй байха шухала. Бултадаа нэгэнэй түлөө, нэгэн бултанай түлөө гэһэн нүхэр ёһоной хуули үдэр бүхэнэймнай дүүргэгдэхэ зорилго юм. Колхозой правлени гэшүүдэйнгээ зорилго һайса ойлгоһон, тэрэнэй бэелүүлгэдэнь бата найданхай байха зэргэтэй. Эдэ бүгэдэнэй биил сагта амжалта өөрөө ерэһэн шэнги һанагдаха.

Табан минутын амарха саг үнгэржэ, хажуурай ханхинаан, үбһэшэдэй шог наадан, дуу шуун үглөөнэй һонор агаарта дахин зэдэлнэ...

Үдын тэнгэй халуун. Морин косилкашан Бадма Доржиевай ажал үшөөл дүүрээдүй. Бригадиртай тэрээн тээшэ ошожо ябаабди. Харгыдаа Санжай Цыдымпиловһаа хэн һайнаар хүдэлнэб гэжэ асуухадам, абаһаар тэрэ харюусангүй, бодолгото болоод, иигэжэ хэлээ һэн:

—Барандаа һайнаар хүдэлнэд. Түрэл колхоздоо үбһэ тэжээл һайн шанартайгаар, ехээр абахын түлөө шадал соогоо оролдоо бшуубди. Хамтымнай ажахын доходой дээшэлхэ бүри манай ажаһуудал һайжарха юм гэжэ бидэ һайн мэдэнэбди. Маанадай дунда мүнөө жэл түрүүшынхеэ хажуур бариһан, гуша дүшэн жэлдэ үбһэ хуряалгын хүдэлмэридэ ябалсаһан хүнүүд бии. Жэшээнь, Бадмажап Соктоевна Соктоева аяар 57 наһатайл даа. Ямаршье залуу хүнһөө дутуугүй ажаллана. Долгоржап Самбуевагай хүдэлжэ ябахые хараа һаа баясахат. Хүн үнэн зүрхэнһөө хүдэлжэ ябахадаа хэды баяртай, һайхан байд[...] Ажал хүниие шэмэглэдэг, ү[...] ха юм. Мүнөө жэл һаял [...] бариһан Дора Шагдуровагай [...] лахань абьяастай. Хүн б[...] багаһаа, хүлэг болохо унаг[...] гэжэ арадай сэсэ мэргэн [...] үгэдэ этигэхэш.

Нэгэтэ энэ бригадын мори[н] силкаша Бадма Доржиев [...] үдэр соо ажалдаа ерэнгүй, [...] дажа ябашоо. Хайшан гэл[...] Хараагаа һаа? ...Теэд энэ[...] юун үрэ дүн гараба гээшэб? [...] хэдэ Санжай Цыдымпилов ур[...] ушараагүй асуудалтай тудал[...] даа, нилээд бодолгото болоо[...] Бадма Доржиевай дүрб[...] үдэртөө ажалдаа ерэхэдэнь [...] шье гэжэ хэлээгүй. Юунэйшь[е] лоогүй юумэдэл үгэ дуугай, [...] сабшахаяа гарашоо һэн. Х[...] шье дуу гаража зэмэлхэг[...] Бадма гайхаба. Теэд энэнь [...] шье хараал шэрээлһээ хүндэ[...] шоо. Өөрөө өөрыгөө тиихэдэ[...] туу шэрүүнээр шүүмжэлээ [...] лэй. Тэрэ гэһэнһээ хойшо [...] харюусалгатай ажалаа Б[...] Доржиевта бригадир найд[...] һэн. Энэ найдалыень Б[...] юунһээшье дээрэ сэгнэдэг, [...] гэхын түлөө хамаг шадал х[...] зорюулдаг байгаа.

Нүхэд тухайгаа Санжай [...] дымпилов ехэ энэрхы ури[...] хөөрөө. Харин тиихэдэ нэг[...] үгэ өөр тухайгаа хэлээгүй б[...] Теэд тэрээн тухай хэлэнгүй [...] гэрхэ аргагүйбди. «Коммун[изм»] колхозой эрхим бэрхэ ажал[...] байхаһаа гадна, хүнэй һайн [...] ха юм. Нүхэдынь ехэтэ сэгн[...] хүндэлдэг..:

Хойто Эрээнэй талада һү[...] аалихан байдал тунана. Га[...] оройтоһон шубуудай хашха[...] үргэһэ нойргүй Сэхир г[...] шааяха дуулдана. Заримдаа [...] гуул һэбшээн хаанаһаашьеб [...] болоод, дуураҗа һууһан хуһа[...] залд гүүлэн, Сэхирэй долгид [...] ошон хоргодошоно.

«Үшөө нэгэ ажалай үдэр хү[...] шууяан соогуур иигэжэ үнг[...] ха юм. Үглөөдэр шэнэ үдэр э[...] хэ, шэнэ гараһан наран хүр[...] тэ газараа энхэрэн, элшэ т[...] гаа элбэгээр адхаха. Шэнэ [...] лөөдэрые нүхэдни шэнэ зорк[...] шэнэ эрмэлзэлгэтэйгээр угта[...] Үглөөгүүр баһал сабшалга, [...] малга, сомолго дахинаа даб[...] даха. Зүгөөр, энэ нэгэ байра[...] эрьелгэн бэшэ, харин ураг[...] дабшалган гээшэ гэжэ би [...] этигэнэб. Үдэр бүхэндэ даб[...] дан, һэлгэгдэдэг үзэгдэлые [...] байдал гэнэбди. Жэгтэйл б[...] даа. Жэжэ юумэндэ томо юу[...] хаража һураха гээшэ ураг[...] дабшалга, ажабайдал болоно б[...] аал?» гэхэ мэтэ олон тоото [...] долнууд Санжай Цыдымпило[...] эзэлээд, үргэһэ нойрыень бу[...] на. Нүхэдынь үдэрэй халуун [...] ран, үсэд хүндэ ажалһаа эсэш[...] бүхэ нойроор унтажа хэбтэ[...] Санжайн хажууда хурхиран [...] тэһэн Бадма-Цырен нойр[...] юушьеб, һургуули тухайгаа д[...] ядаг хэлээд аалидашана. М[...] хонхын абяан жэнгиржэ Ба[...] Цыренэй һургуулинь эхилха[...] Энэ шүрбэһэлиг бэетэй, нюдэ[...] галтай хүбүүн Санжайн баһа [...] һыень һануулба. Сэлмэг т[...] риин үй түмэн одо мүшэд үр[...] нойргүй хэбтэһэн Санжай [...] бултааран шагаажа, аниб-ани[...] дэһэндли үзэгдэнэ.

М. САМБУЕВ

Захаамин.

ҺААЛИШАН ЗООТЕХНИК БОЛОБО

Үдэшын эгсэ 6 часта һэн. Энэ үдэшэлэн Улаан-Үдын областьнууд хоорондын советско-партийна һургуули дүүргэгшэдэй баяр ёһололой үдэшэлгын суглаан болоһон байгаа. Һуралсалай энэ жэлдэ тус һургуулиие хамтадаа 74 һурагшад дүүргэжэ гараа. Хүршэ—Эрхүүгэй областиин, мүн манай республикын колхоз, совхозуудай һаалишад, малшад, гахайшад, механизаторнууд болон ажахын хүтэлбэрилэгшэд ябаһан эдэнэр гурбан жэлэй туршада эндэ һуралсажа, өөһэдынгөө мэргэжэлые улам саашань гүнзэгырүүлжэ, ажахын ёһотойл эмхидхэгшэд — агроном, зоотехнигүүд боложо, өөһэд өөһэдынгөө нютаг, колхоз, совхозуудтаа тараба.

— Мүнөө жэлдэ областьнууд хоорондын Улаан-Үдын советско-партийна һургуулиие 74 хүн дүүргэжэ гараба. Эдэнэрнай агроном-эмхидхэгшэ, зоотехник-эмхидхэгшэ гэһэн мэргэжэлтэд боложо, түрэл колхоз, совхозуудтаа бусахань,— гэжэ тус һургуулиин гүрэнэй шалгалтын комиссиин түрүүлэгшэ Н. Н. Дорофеев, хэлээд, нэрьемэ альга ташалган доро залуу мэргэжэлтэдтэ хүхэ гадартай диплом барюулба. Диплом абагшадай дунда һуралсалдаа шалгарһан тэмдэгтэй диплом Кабанскын үйлэдбэриин управлениин Оймороой совхозой отделениин эрхилэгшэ ябаһан В. Н. Филонов, Бэшүүрэй «Рассвет» колхозой бригадир А. С. Перелыгин, ой модоной промышленностьда хүдэлхөөр эльгээгдэһэн Г. Ш. Дамбаев, Эрхүүгэй областиин түлөөлэгшэ И. А. Инешин гэгшэд улаан гадартай дипломоор шагнагдаа. Советско-партийна һургуули дүүргэгшэдэй дунда урдань Зэдын «Коммунизм» колхозой тугалшан ябаһан Люба Ухинова, Мухар-Шэбэрэй «Коммунизм» колхозой гахайшан Галина Наумова, мүн тус нютагай Суулгын совхозой бригадир Доржи Дымбрылов, Зэдын XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой механизатор Александр Трутнев, Ахын Кировэй нэрэмжэтэ колхозой һаалишан Ю. Ч. Самаева, Загарайн «Гигант» колхозой гахайшан Валентина Заиграева болон бусад бии.

— Маанадые, хүдөө ажахын хүдэлмэришэдые, гурбан жэлэй туршада һургажа, мэргэжэлтэй болгоһондотнай халуун зүрхэнэй баярые хүргэнэбди. Мүнөө иигээд байхадаа хамсыгаа шуужа, ажалдаа [...] хоор бэлэмди,— гэжэ тус һ[ур]гуули түгэсхэгшэдэй үмэнэ[...] харюугай үгэ хэлэһэн нү[...] Дамбаев мэдүүлээ.

Тэрэшэлэн КПСС-эй Эрх[үү]гэй обком, облгүйсэдкомой[...] һөө тус һургуули дүүргэг[шэ]дые амаршалһан телеграм[...] ерэһэн байна.

Б. Цыремпилов.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: тус һургу[ули] дүүргэһэн нүхэд Ухинова, Нау[мова,] Дымбрылов, Аюшеев гэгшэд бэе [...] амаршалалсажа байна.

Редактор Ц. О. ОЧИРОВ

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, улица ЛЕНИНА, 35. Телефоны: редактора—23-67, зам. редактора—38-42, зам. редактора—35-84, секретариата—27-3[...], отделов: сельскохозяйственного производства и партийной жизни—47-59, 35-14, промышленного производства и партийной жизни—48-89, 33-61, корректорская—35-95.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идеологического—24-74, советского строительства и быта—34-93, рабселькоров и писем—25-41, 38-30, информации—32-74 и переводов—34-05.

гор. Улан-Удэ, типография Министерства культуры Бурятской АССР.

Н00517. Зак. № 4169.